

فرا تحلیل مطالعات و تحقیقات جنسیت و سرمایه اجتماعی

خدیدجه سفیری، استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه الزهراء*

ذبیح اله صدفی، کارشناس ارشد دانشگاه الزهراء

چکیده

هدف از این پژوهش رویکردی جامعه‌شناختی به بررسی نقش و ارتباط جنسیت با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن، در چهارچوب نظریه پردازان سرمایه اجتماعی است. روش تحقیق: با توجه به روش کمی ترکیب پژوهش‌ها؛ یعنی روش فراتحلیل، در هر پژوهش دو مطلب [سطح معناداری (significant Level) / اندازه اثر (Effect size)] باید استخراج و ثبت شوند. بنابراین، استخراج سایر اطلاعات (شامل: هدف و فرضیه پژوهشی / جامعه آماری و حجم نمونه / ابزار اندازه‌گیری یا پرسشنامه / روش‌های ارزشیابی نظیر پایایی و اعتبار / نتیجه‌گیری و پیشنهادها) از پژوهش‌های شناسایی شده تابع هدف محقق است. یافته‌ها: در چهارچوب روش فراتحلیل با استفاده از روش اسنادی با تکیه بر پایان‌نامه‌های ارشد (۷۹٪) و دکتری (۲۱٪)، در سطح دانشگاه‌های دولتی (۹۴٪) و آزاد اسلامی (۶٪)؛ و براساس توزیع پژوهش‌های انجام شده (پایان‌نامه‌ها و طرح‌های پژوهشی) به ترتیب در حوزه سرمایه اجتماعی ۴۱ مورد (۴۳٪)، اعتماد اجتماعی ۲۸ مورد (۳۰٪)، و مشارکت اجتماعی ۲۶ مورد (۲۷٪)؛ چنین برمی‌آید که طبق نتایج فراتحلیل فرضیه‌های تحقیقات انجام شده؛ اولاً رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی: حاکی از همگونی داده‌ها و در عین حال پذیرش همبستگی قابل قبول بین جنسیت با سرمایه اجتماعی؛ ثانیاً رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی: حاکی از همگونی داده‌ها و در عین حال پذیرش همبستگی قابل قبول بین جنسیت با اعتماد اجتماعی و ثالثاً رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی: حاکی از ناهمگونی داده‌ها و در عین حال عدم پذیرش همبستگی قابل قبول بین جنسیت با مشارکت اجتماعی در تحقیقات یاد شده است.

واژه‌های کلیدی: فراتحلیل، جنسیت، سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی.

مقدمه

یکی از چالش‌های دانشمندان علوم اجتماعی از زمان‌های گذشته تا به امروز، موضوع ثبات (نظم) یا تضاد (تغییر) در بین گروه‌های اجتماعی در جوامع بشری بوده است. در واقع، این واقعیت اجتماعی، رابطه تنگاتنگی با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن در گروه‌های اجتماعی دارد و به نظر می‌رسد این مهم را می‌توان در رابطه با تاریخ تحولات اجتماعی هر نظام اجتماعی درک کرد [با تکیه بر نظریه رابرت پاتنام (R Putnam, 2000 : 134-135)]. لذا زمانی که در تاریخ تحولات سیاسی اجتماعی جوامع، سرمایه اجتماعی تحت تأثیر عوامل مختلف دچار فرسایش شده است، مسلماً مؤلفه‌های آن (انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و ...) نیز با چالش‌هایی مواجه گردیده‌اند؛ تا آنجا که پیش‌بینی می‌شود که بدون وجود اعتماد و مشارکت گروه‌های اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی موجود در جامعه، بسیاری از روابط میان افراد، بر عدم قطعیت بین آنها استوار خواهد بود. از این‌رو، به نظر می‌رسد تعاملات گروه‌های اجتماعی بیش از دلایل عقلانی و ملاحظات شخصی از طریق سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن استمرار می‌یابد (G. Simmel, 2004 : 178-179). از سوی دیگر، به نظر می‌آید که پیامدهای فرسایش سرمایه اجتماعی (از جمله: بی‌اعتمادی فزاینده، عدم انسجام اجتماعی، فقدان مشارکت اجتماعی و ...) همراه با نشانه‌های آشکار کناره‌گیری از زندگی مدنی (نظیر: کاهش تعداد رأی‌دهندگان، افزایش بدبینی و بیگانگی، تمایل به تقلب در نظام مالیاتی، ترجیح نفع شخصی بر مصلحت عمومی، نارضایتی از زندگی عمومی، کاهش اعتماد به نهادهای سیاسی و ...) با طیف وسیعی از موضوع‌ها ارتباط تنگاتنگی یافته است. در نتیجه، توجه زیادی به سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن معطوف شده؛ و این پدیده در حوزه‌های مختلف علوم انسانی و اجتماعی نقد و بررسی شده

است. با این همه T خاستگاه‌های پدیده سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن همچنان رازآمیز است (K. Newton, 2004 : 16) و احساس می‌شود که به پژوهش‌های بیشتری نیاز دارد.

در جوامع امروزی که شهرنشینی وجه غالب آن است، هر فرد در زندگی روزمره ناگزیر از تعامل با تعداد زیادی از گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی است که ممکن است آنان را نشناسد؛ اما بنا به ضروریات زندگی اجتماعی، بخشی از آرامش و رفاه خود و خانواده خود را به آنها می‌سپارد (مثلاً هنگامی که فرد سوار تاکسی می‌شود، از خود می‌پرسد که آیا راننده، کرایه منصفانه‌ای از او می‌گیرد؟ به بازار برای خرید می‌رود و در مورد قیمت کالا با مغازه دار چانه می‌زند و عاقبت با تردید نسبت به قیمت واقعی کالا، به خرید می‌پردازد! به اداره مراجعه می‌کند و مطمئن نیست که مسئول مربوطه، کار او را به درستی انجام می‌دهد یا خیر؟ از پرداخت مالیات اجتناب می‌کند، چون نسبت به پرداختن آن توسط سایر شهروندان بدگمان است و بیم آن دارد که جزو معدود کسانی نباشد که در پرداخت مالیات مشارکت می‌کند. به پزشک مراجعه می‌کند، اما نسبت به قرار بعدی که با او می‌گذارد، مشکوک است و تردید می‌کند که این به خاطر تضمین مراجعه او و اخذ ویزیت است یا برای اطمینان از بهبودی او!). در همه این موارد، تمامی افراد و گروه‌های اجتماعی نیاز دارند در شبکه‌های مختلف اجتماعی نسبت به یکدیگر احساس انسجام کنند، در اشتراک اهدافشان مشارکت داشته باشند، و به هنگام مواجهه با موقعیت‌های مخاطره‌آمیز به هم اعتماد کنند. اما به نظر می‌رسد که اگر میزان مخاطره موجود در موقعیت‌ها و شبکه‌های اجتماعی، زیاد باشد؛ نه تنها سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن در جامعه خدشه‌دار می‌شود [مسئله‌ای که برخی محققان (آزاد ارمکی، ۱۳۸۳؛ آزاد ارمکی و کمالی، ۱۳۸۳؛ شارع‌پور، ۱۳۸۰؛ رفیع‌پور، ۱۳۷۸)] آن را بررسی و گوشزد

نفوذ و معرفت) در روابط اجتماعی محسوب می‌گردد (پیتر زتومکا، ۱۹۹۱). سرمایه اجتماعی (شامل: آموزش، سلامتی کودکان، موفقیت اقتصادی، دموکراسی، سلامتی و شادابی) در قالب انواع سرمایه اجتماعی شامل شبکه‌های اجتماعی [شبکه غیررسمی: روابط همسایگی (با ارتباطات ضعیف) و شبکه اجتماعی (با ارتباطات قوی)، شبکه رسمی (مشارکت مدنی) (جیمز کلنن، ۱۹۸۸؛ رابرت پاتنام، ۱۹۹۳)؛ دارای دو جز است:

- پیوندهای عینی یا کمی (نوعی ساختار شبکه ای عینی در برقراری ارتباط بین افراد در یک فضای اجتماعی که افراد را با یکدیگر پیوند می‌دهد)؛
- پیوندهای ذهنی یا کیفی (پیوندهای بین افراد که دارای ماهیت متقابل مبتنی بر اعتماد اجتماعی (Social Trust) و دارای هیجان‌های مثبت است) (جرج زیمل، ۱۹۷۱).

بنابراین، با توجه به سازه های اعتماد اجتماعی می‌توان گفت:

اعتماد کردن شرط بستن بر آینده نامعین و کنش‌های غیرقابل کنترل دیگران است که همیشه با مخاطره همراه است. لذا هرچه عدم اطمینان جمعی در میان گروه بیشتر باشد، اعتماد میان فردی بین اعضا کمتر خواهد بود؛ و هرچه افراد بیشتر انگیزش‌های یکدیگر را بشناسند، بیشتر احتمال دارد که به یکدیگر اعتماد کنند. از این‌رو اعتماد افراد را قادر می‌سازد تا خود را با محیط اجتماعی پیچیده وفق دهند و بدین وسیله از فرصت‌های فزاینده سود ببرند (پیتر زتومکا، ۱۹۹۱).

اعتماد اجتماعی (اعتماد تعمیم یافته) هنگامی مورد نیاز است که صرفاً انتظارات نقش روابط خودمانی، کنشگر را در پیش بینی واکنش‌های فردی و نیز الگوهای تعاملات جمعی، یاری نرسانند؛ لذا اعتماد تعمیم یافته سبب ایجاد روابط دوطرفه و شبکه‌ها و انجمن‌های داوطلبانه دو طرفه می‌شود و اینها نیز به

کرده‌اند]؛ بلکه در این راستا با تاثیر مخربی که بر تارو پود شبکه‌های اجتماعی بجای می‌گذارد، عملکرد نظام اجتماعی را نیز دچار اختلال و بی‌سازمانی اجتماعی خواهد ساخت؛ و این مهم در بیشتر تحقیقات به عنوان اهداف اصلی پژوهش مدنظر محققان قرار گرفته است.

مبانی نظری

به عنوان طرح مسأله در ادبیات جامعه‌شناختی، سرمایه اجتماعی (Social Capital)، سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یکدیگر (و نوع این ارتباطات) می‌توانند بدست آورند (پیر بوردیو، ۱۹۸۶؛ جیمز کلنن، ۱۹۸۸؛ رابرت پاتنام، ۱۹۹۳). سرمایه اجتماعی، حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه مالکیت شبکه بادوامی از روابط نهادی شده بین افراد و یا به نوعی عضویت فرد در یک گروه است؛ لذا سرمایه اجتماعی مستلزم شرایطی به مراتب بیش از وجود صرف شبکه پیوندهاست، زیرا پیوندهای شبکه ای باید از نوع خاصی باشند؛ یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد (پیر بوردیو، ۱۹۸۶). سرمایه اجتماعی نشان دهنده آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل کند؛ لذا وجود سرمایه اجتماعی عمدتاً در ساختار گروه (شامل: اطلاع‌رسانی و ضمانت‌اجراهای کارآمد، روابط اقتدار، میزان تکلیف متقابل و اعتماد اجتماعی) قابل مشاهده است (جیمز کلنن، ۱۹۸۸). سرمایه اجتماعی گزینه‌های رابطه‌ای

برای یک موضوع یا پایگاه اجتماعی در شبکه تعاملی جامعه است؛ که متعاقباً برای هر موضوع اجتماعی بالقوه، چهار نوع گزینه رابطه ای (روابط: مبادله‌ای، اجباری، اجتماعی و گفتمانی) قابل تصور است؛ و در نهایت این گزینه‌های رابطه‌ای برای اشغال‌کننده موضع در حکم منابع ارزشمند (تبدیل به: ثروت، قدرت،

اعتماد تجربی، اعتماد تعمیم یافته، اعتماد تخصیص یافته و اعتماد به نظام های تخصصی) تقسیم می گردد (فرانسیس فوکویاما، ۱۹۹۵).

اعتماد اجتماعی به مفهوم کاهش پیچیدگی (یا عدم اطمینان در مقابله با ریسک)، مکانیزمی است که به کنشگران اجازه می دهد خودشان را با موقعیت های مبهم و پیچیده ای که در جوامع مدرن به طور فزاینده ای با آنها مواجه می شوند، هماهنگ سازند و یا اینکه کناره گیری نمایند (نیکلاس لومان، ۱۹۸۸).

نوبه خود باعث تقویت و ایجاد اعتماد می شوند (رابرت پاتنام، ۱۹۹۳).

اعتماد اجتماعی یعنی افزایش شناخت از دیگران در بستر روابط، تعاملات و ارزیابی از قابل اعتماد بودن دیگران (بعد شناختی) و رسیدن به حسن ظن و اعتقاد به درستی دیگران (بعد عاطفی) و در نهایت، تصمیم بر اعتماد کردن به دیگران (بعد رفتاری) در اوضاع مخاطره آمیز (میشل ولش، ۲۰۰۵).

اعتماد اجتماعی بر مبنای عناصر تشکیل دهنده آن، به انواع ششگانه (اعتماد بنیادین، اعتماد بین شخصی،

جدول تجزیه و تحلیل نظری سرمایه اجتماعی

نظریه پردازان	پیر بوردیو	نان لین	جیمز کلن	رابرت پاتنام / فرانسیس فوکویاما
تعریف سرمایه اجتماعی	منابع دسترسی به کالاهای گروهی	دسترسی و استفاده از منابع موجود در شبکه اجتماعی	جنبه هائی از ساختار اجتماعی در تسهیل کنش هدفمند کنشگر	هنجارهای اعتماد و همیاری و شبکه برای تسهیل همکاری منافع متقابل
اهداف سرمایه اجتماعی	تامین سرمایه اقتصادی	تامین منابع موجود در روابط حفظ منابع موجود	تامین سرمایه انسانی	تامین دموکراسی کارآمد و توسعه اقتصادی
سطح تحلیل سرمایه اجتماعی	کنشگران در رقابت های طبقاتی	کنشگران در شبکه ها و ساختارهای اجتماعی	کنشگران در زمینه های خانوادگی و اجتماع	مناطق و اجتماعات و گروه ها در زمینه های ملی و بین المللی
بازدهی سرمایه اجتماعی	فردی / گروهی (خصوصی)	فردی (خصوصی)	فردی / جمعی (خصوصی / عمومی)	جمعی (عمومی)

(توسلی، غلامعباس و موسوی، مرضیه، ۱۳۸۴: ۲۷)

احساس همدردی با دیگران، ترجیح منافع جمعی بر فردی، گرایش ها و جهت گیری های کنشی جمعی (رابرت پاتنام، پیر بوردیو و جین جاکوب).

هنجارهای اجتماعی: به صورت ایجابی (رعایت هنجارهای مثبت: صداقت، امانتداری، جدیت در کار، گذشت، وجدان کاری و ...) و یا سلبی؛ منجر به کاهش وقوع جرایم و منجر به آگاهی و اطلاعات موثق به آینده نگری یا پنداشت مثبت نسبت به اوضاع آینده جامعه (جیمز کلن و فرانسیس فوکویاما)؛

بنابراین، با توجه به مؤلفه های سرمایه اجتماعی، می توان به مقایسه اهم نظریه پردازان در این خصوص پرداخت:

اعتماد اجتماعی: شامل عناصری چون صداقت و رعایت ارزش ها در قالب: اعتماد عمومی، اعتماد تعمیم یافته و اعتماد نهادی (جیمز کلن).

۱. شبکه اجتماعی: شامل ارتباطات اجتماعی، بده و بستان بین افراد، مشارکت اجتماعی در قالب گروه ها و انجام فعالیت های مذهبی، مسئولیت پذیری،

جدول مقایسه ای نظریه پردازان درباره تعریف مفهومی سرمایه اجتماعی

نظریه پردازان	تعریف مفهومی	کارکرد/ هدف	سطح تحلیل
رابرت پاتنام (R. Putnam)	شبکه های روابط اجتماعی مبتنی بر هنجارهای اعتماد و همیاری	تسهیل کنش جمعی و کسب منفعت متقابل	مناطق و اجتماعات در مقیاس های ملی و فراملی
پیر بوردیو (P. Bourdieu)	منابع موجود برای دسترسی به کالاهای جمعی	تولید سرمایه اقتصادی	رقابت های طبقاتی
جیمز کلمن (J. Coleman)	جنبه هائی از ساختار اجتماعی برای کنش های منطقی	تولید سرمایه انسانی	کنشگران در زمینه های خانوار و دیگر اجتماعات
نان لین (Nan Lin)	دسترسی و استفاده از منابع نهفته در روابط و شبکه های اجتماعی	تولید منابع قدرت و حفظ آنها	کنشگران در شبکه ها و ساختارهای اجتماعی
فرانسیس فوکویاما (F. Fukuyama)	مجموعه ای از هنجارها یا ارزش های غیررسمی	ترویج تعاون و همکاری، کارآیی اقتصادی و ثبات دموکراسی	جوامع و فرهنگ ها
وین بیکر (W. Baker)	منابع قابل حصول از طریق شبکه های فردی یا سازمانی	تقویت بده و بستان و کنش متقابل	گروه ها و سازمان ها
ولکوک/ نارایان (Woolcock / Narayan)	شبکه ها و همگرایی بین بخش های مختلف	تقویت ارتباط و استفاده بهینه از منابع	محلی و ملی
هاروی کاکس (H. Cox)	شبکه ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی ناشی از پویای بین کنشگران	تسهیل هماهنگی و تعاون و تقویت تساهل و تسامح	کنشگران در سازمان های داوطلبانه
بالن/ اونیکس (P. Bullen/ J. Onyx)	نیروی نهفته در بافت اجتماعی	بهبودی اقتصادی و اجتماعی	در سطوح محلی
رابرت بارت (R. Burt)	شبکه ایجاد کننده ارتباط و اتصال میان کنشگران	فرصت های واسطه ای	کنشگران در زمینه های محلی و اجتماعی
پی. پاکستون (P. Paxton)	پیوستگی های عینی و ذهنی بین کنشگران	افزایش ظرفیت و قابلیت کنش	خرد، کلان
جانانان ترنر (J. Turner)	نیروی افزایش دهنده توان اقتصادی از طریق روابط اجتماعی در جامعه	توسعه اقتصادی بهینه و قابلیت جمعی تولید	خرد، میانی، کلان
آنتونی گیدنز (A. Giddens)	روابط اجتماعی در مقیاس های محلی و فرامحلی	نظم اجتماعی، کاهش فساد و تبهکاری اجتماعی	محلی و جامعه

(سیاهپوش، امیر؛ ۱۳۸۷: ۱۰۶)

پیشینه تحقیق

مؤلفه‌های آن) در تحلیل ثانویه به رتبه بندی سرمایه

اجتماعی در استانهای کشور اشاره شده است:

در برخی از پژوهش‌های انجام شده با استناد به تحلیل اولیه، در سنجش سرمایه اجتماعی (و

جدول رتبه بندی سرمایه اجتماعی در مراکز استان‌های کشور (بر مبنای تخمین سطوح و برآورد انواع سرمایه اجتماعی)

تعاریف عملیاتی (روش‌ها و مدل‌ها)		سازه‌های سرمایه اجتماعی		
۰۱ ویژگی‌های عینی اجتماعی (پایگاه اجتماعی، وضع فعالیت و ...)		(الف)	سطح خرد (غیررسمی)	
۰۲ ویژگی‌های زیستی روانی (سن، جنس و ...)				
۰۳ ویژگی‌های ذهنی شخصیتی (باورها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، الگوها و ...)				
۰۱ مشخصات نهادهای غیررسمی (خانواده و قومیت)		(ب)	سطوح سرمایه اجتماعی (روش تجربی)	
۰۲ مشخصات نهادهای رسمی دولتی (آموزش و پرورش و رسانه‌های جمعی)				
۰۳ مشخصات نهادهای غیررسمی و رسمی و غیردولتی (نهادهای مدنی)				
۰۱ ویژگی‌های جغرافیائی و جمعیتی و تاریخی		(ج)	سطح کلان (نهادی)	
۰۲ نوع نظام اجتماعی غالب در جامعه				
۰۳ سطح توسعه فرهنگی سیاسی اقتصادی				
۰۱ روابط انجمنی: همکاری و عضویت در نهادهای مدنی		(د)	میزان سرمایه اجتماعی	
۰۲ هنجارها و اعتماد اجتماعی: اعتماد به نهادها، گروه‌ها و مسئولان				
۰۳ پیوندها و اعتماد بین فردی: احساس دوستی، تعلق، مشارکت و تعامل با دیگران				
۰۴ همبستگی و انسجام اجتماعی: میزان پذیرش، انسجام، مدارای قومی و مذهبی				
۰۵ حمایت اجتماعی: احساس برخورداری از حمایت جمعی				
عام‌گرایی نظری، عام‌گرایی عملی و انسجام جمعی عام، مشارکت جمعی، احساس موفقیت و احساس سلامت احساس رضایت و احساس شادی		(۲)	پيامدهای سرمایه اجتماعی	
۰۱ محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ		روش‌های سنجش	(ج) تخمین سرمایه اجتماعی (روش آماري)	
۰۲ تکنیک تحلیل عاملی				
۰۱ (اصفهان) (۰۲) شیراز (۰۳) تبریز (۰۴) مشهد (۰۵) یزد (۰۶) تهران (۰۱)	۰۲ (شیراز) (۰۳) تبریز (۰۴) مشهد (۰۵) یزد (۰۶) تهران (۰۱)	۰۳ (اصفهان) (۰۴) شیراز (۰۵) تبریز (۰۶) مشهد (۰۷) یزد (۰۸) تهران (۰۹)	۰۴ (اصفهان) (۰۵) شیراز (۰۶) تبریز (۰۷) مشهد (۰۸) یزد (۰۹) تهران (۰۱)	مراکز استان‌های کشور
۰۵ (اصفهان) (۰۶) شیراز (۰۷) تبریز (۰۸) مشهد (۰۹) یزد (۱۰) تهران (۱۱)	۰۶ (اصفهان) (۰۷) شیراز (۰۸) تبریز (۰۹) مشهد (۱۰) یزد (۱۱) تهران (۱۲)	۰۷ (اصفهان) (۰۸) شیراز (۰۹) تبریز (۱۰) مشهد (۱۱) یزد (۱۲) تهران (۱۳)	۰۸ (اصفهان) (۰۹) شیراز (۱۰) تبریز (۱۱) مشهد (۱۲) یزد (۱۳) تهران (۱۴)	
۰۹ (اصفهان) (۱۰) شیراز (۱۱) تبریز (۱۲) مشهد (۱۳) یزد (۱۴) تهران (۱۵)	۱۰ (اصفهان) (۱۱) شیراز (۱۲) تبریز (۱۳) مشهد (۱۴) یزد (۱۵) تهران (۱۶)	۱۱ (اصفهان) (۱۲) شیراز (۱۳) تبریز (۱۴) مشهد (۱۵) یزد (۱۶) تهران (۱۷)	۱۲ (اصفهان) (۱۳) شیراز (۱۴) تبریز (۱۵) مشهد (۱۶) یزد (۱۷) تهران (۱۸)	
۱۳ (اصفهان) (۱۴) شیراز (۱۵) تبریز (۱۶) مشهد (۱۷) یزد (۱۸) تهران (۱۹)	۱۴ (اصفهان) (۱۵) شیراز (۱۶) تبریز (۱۷) مشهد (۱۸) یزد (۱۹) تهران (۲۰)	۱۵ (اصفهان) (۱۶) شیراز (۱۷) تبریز (۱۸) مشهد (۱۹) یزد (۲۰) تهران (۲۱)	۱۶ (اصفهان) (۱۷) شیراز (۱۸) تبریز (۱۹) مشهد (۲۰) یزد (۲۱) تهران (۲۲)	
۱۷ (اصفهان) (۱۸) شیراز (۱۹) تبریز (۲۰) مشهد (۲۱) یزد (۲۲) تهران (۲۳)	۱۸ (اصفهان) (۱۹) شیراز (۲۰) مشهد (۲۱) یزد (۲۲) تهران (۲۳)	۱۹ (اصفهان) (۲۰) شیراز (۲۱) مشهد (۲۲) یزد (۲۳) تهران (۲۴)	۲۰ (اصفهان) (۲۱) شیراز (۲۲) مشهد (۲۳) یزد (۲۴) تهران (۲۵)	
۲۱ (اصفهان) (۲۲) شیراز (۲۳) مشهد (۲۴) یزد (۲۵) تهران (۲۶)	۲۲ (اصفهان) (۲۳) شیراز (۲۴) مشهد (۲۵) یزد (۲۶) تهران (۲۷)	۲۳ (اصفهان) (۲۴) شیراز (۲۵) مشهد (۲۶) یزد (۲۷) تهران (۲۸)	۲۴ (اصفهان) (۲۵) شیراز (۲۶) مشهد (۲۷) یزد (۲۸) تهران (۲۹)	
۲۵ (اصفهان) (۲۶) شیراز (۲۷) مشهد (۲۸) یزد (۲۹) تهران (۳۰)	۲۶ (اصفهان) (۲۷) شیراز (۲۸) مشهد (۲۹) یزد (۳۰) تهران (۳۱)	۲۷ (اصفهان) (۲۸) شیراز (۲۹) مشهد (۳۰) یزد (۳۱) تهران (۳۲)	۲۸ (اصفهان) (۲۹) شیراز (۳۰) مشهد (۳۱) یزد (۳۲) تهران (۳۳)	

جدول رتبه بندی سرمایه اجتماعی در استان های کشور (بر مبنای تخمین سطح و برآورد شاخص های سرمایه اجتماعی)

تعاریف عملیاتی (روش ها و مدل ها)						سازه های سرمایه اجتماعی	
۰۱ شدت درگیری کنشگران در زندگی اجتماعی و سازمانی (در مرادوات و مبادله ها)						(الف) شاخص های سرمایه اجتماعی (روش رابرت پاتنام (	(۱) سرمایه اجتماعی ساختاری (در سطح : خُرد / میانی / کلان)
۰۲ اجتماعی شدن غیررسمی کنشگران (دید و بازدیدهای دوستانه)							
۰۳ اعتماد بین شخصی کنشگران (خانواده، اقوام و خویشان، دوستان، همکاران و ...)							
۰۴ مشارکت عمومی کنشگران (مشابه شرکت در انتخابات و رای گیری)							
۰۵ شرکت کنشگران در امور مذهبی (جشن و سرور، نماز جماعت، مسجد و ...)							
۰۶ شرکت کنشگران در گروه های اجتماعی (انجمن اسلامی، اتحادیه صنفی و ...)							
۰۱ اعتماد اجتماعی (۰/۷۷+)						(ب) تخمین سرمایه اجتماعی (روش ریاضی و آمار)	(۲) سرمایه اجتماعی شناختی (در سطح : خُرد یا غیررسمی/ میانی یا تعمیم یافته/ کلان یا نهادی)
۰۲ آگاهی اجتماعی (عمومی) (۰/۵۱+)							
۰۳ میزان صداقت (۰/۴۱+)							
۰۴ مشارکت جمعی (۰/۱۹+)							
۰۵ مشارکت سیاسی (در انتخابات) (۰/۱۲+)							
۰۶ میزان جُرم (۰/۴۱-)							
* هرچه قدر شاخص های مثبت بیشتر و شاخص های منفی کمتر باشد ، آنگاه سرمایه اجتماعی نیز بیشتر است .							
۰۱ تخمین سطح سرمایه اجتماعی با استفاده از روش داگوم						روش های سنجش	(ب) تخمین سرمایه اجتماعی (روش ریاضی و آمار)
۰۲ برآورد شاخص سرمایه اجتماعی با استفاده از روش مدل سازی متغیرهای پنهان							
۰۶	۰۵	۰۴	۰۳	۰۲	۰۱	استان های کشور	(ج) رتبه بندی سرمایه اجتماعی (براساس شاخص های سرمایه اجتماعی)
اصفهان	آذربایجان غربی	خراسان	یزد	گلستان	فارس		
۱۲	۱۱	۱۰	۰۹ (چهار محال بختیاری	۰۸	۰۷		
تهران	مرکزی	همدان		قم	گیلان		
۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳		
قزوین	بوشهر	کردستان	کرمانشاه	کرمان	زنجان		
۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹		
اردبیل	مازندران	هرمزگان	خوزستان	لرستان	آذربایجان شرقی		
		۲۸ سیستان و بلوچستان	۲۷ کهگیلویه و بویراحمد	۲۶ سمنان	۲۵ ایلام		

جدول رتبه بندی سرمایه اجتماعی در استان های کشور (بر مبنای تخمین سطوح و برآورد انواع سرمایه اجتماعی و براساس پیمایش ملی سنجش ارزش ها و نگرش های ایرانیان)

تعاریف عملیاتی (روش ها و مدل ها)						سازه های سرمایه اجتماعی	
۰۱ سرمایه اجتماعی غیررسمی [پیوندی، درونگروهی (Bonding)] : (مانند : اعضاء خانواده، دوستان نزدیک، همسایگان، براساس روابط نزدیک و صمیمی)						(۱)	(الف) سطوح سرمایه اجتماعی (روش استون و هیوز)
۰۲ سرمایه اجتماعی تعمیم یافته [آوندی، میان گروهی (Bridging)] : (مانند : اعضاء گروه های اجتماعی، عموم مردم، براساس تعمیم روابط به کل جامعه)						سطح خُرد (غیررسمی/ صمیمی)	
۰۱ پیوندهای افقی در بین کنشگران اجتماعی (یکسان، هم سطح) : (بر مبنای : روابط بدون سلسله مراتب، توزیع قدرت برابر بین اعضاء)						(۲)	
۰۲ پیوندهای عمودی در بین کنشگران اجتماعی (ناهمسان/ غیرهم سطح) : (بر مبنای : روابط سلسله مراتبی، توزیع قدرت نابرابر بین اعضاء)						سطح میانی (تعمیم یافته/ هماوندی)	
۰۱ محیط اجتماعی سرمایه اجتماعی : (مانند : گرایش به قانون، اعتماد به اصناف، اعتماد به عملکرد نهادهای مدنی)						(۳)	
۰۲ محیط سیاسی سرمایه اجتماعی : (مانند : رژیم سیاسی، سلطه قانون، نظام قضائی، آزادی های سیاسی و مدنی)						سطح کلان (ساختاررسمی/ نهادی)	
۰۱ مربوط به واقعیت های اجتماعی (مانند: شبکه ها، تشکل ها، نهادها و قوانین)						(۱)	(ب) انواع سرمایه اجتماعی (روش نظری)
۰۲ در ارتباط با سازمان های اجتماعی (از لحاظ : نقش ها، قواعد، سنن و رویه ها)						سرمایه اجتماعی ساختاری (کمی/عینی/ خارجی)	
۰۳ تسهیل در به اشتراک گذاشتن اطلاعات و کارهای جمعی و تصمیم گیری ها							
۰۴ جهت شکل گیری همکاری و فعالیت های جمعی دارای منافع مشترک							
۰۵ نظیر گروه های : ورزشی، موسیقی، گردهم آئی همسایگان و ...							
۰۱ مربوط به شناخت کنشگران نسبت به دیگران						(۲) سرمایه اجتماعی شناختی (کیفی/ذهنی/ نامحسوس)	
۰۲ ترغیب همکاری و فعالیتهای جمعی دارای منافع مشترک							
۰۳ مانند : ارزش ها، اعتماد، گرایش ها و عقاید مشترک							
۰۴ نظیر اعتماد کنشگر نسبت به همکاران در یک گروه اجتماعی							
۰۱ به روش تاکسونومی عددی						روش های سنجش	(ج) تخمین سرمایه اجتماعی (روش ریاضی و آماري)
۰۲ به روش تحلیل عاملی							
(۰۶) کرمان	(۰۵) خوزستان	(۰۴) همدان	(۰۳) فارس	(۰۲) اصفهان	(۰۱) تهران	(د) رتبه بندی سرمایه اجتماعی (براساس سطوح و انواع سرمایه اجتماعی)	
(۱۲) آذربایجان شرقی	(۱۱) گلستان	(۱۰) چهار محال بختیاری	(۰۹) آذربایجان غربی	(۰۸) گیلان	(۰۷) خراسان		
(۱۸) یزد	(۱۷) سمنان	(۱۶) اردبیل	(۱۵) قم	(۱۴) قزوین	(۱۳) زنجان		
(۲۴) سیستان و بلوچستان	(۲۳) مازندران	(۲۲) کردستان	(۲۱) مرکزی	(۲۰) کرمانشاه	(۱۹) هرمزگان		
		(۲۸) ایلام	(۲۷) کهگیلویه و بویراحمد	(۲۶) لرستان	(۲۵) پوشهر		

(حسینی، امیرحسین؛ علمی، زهرا و شارع پور، محمود؛ ۱۳۸۶: ۸۴-۵۹)

روش تحقیق

بر مبنای محورهای مشترک روش شناختی در پژوهش‌های انجام گرفته [شامل: روش تحقیق پیمایشی، تکنیک تحقیق پرسشنامه (مصاحبه کتبی)، برآورد حجم نمونه به شیوه کوکران/، دسترسی به نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری احتمالی و پکیج آماری SPSS]، در جمعیت‌های آماری مختلف، براساس چهارچوب‌های نظری مشترک (سرمایه اجتماعی) و در جهت آزمون گستره وسیعی از فرضیات انجام شده؛ تحقیق حاضر از نوع تحقیقات اسنادی است که در آن تحلیل کمی اسناد پژوهشی، هدف اصلی کار است. در واقع، هدف از روش فراتحلیل (Meta Analysis) این است که چگونه می‌توان نتایج پژوهش‌های انجام شده و نظریه‌های صورت بندی شده را در عمل به کار برد. با توجه به نگرانی محققان از وضعیت پژوهش‌های انجام شده در علوم اجتماعی و انسانی (در دهه اول ۱۹۸۰)؛ و پیشرفت بسیار کند و ناچیز دستاورد‌های علمی این شاخه از علم (در مقایسه با علوم فیزیکی)؛ این روش به ادغام و ترکیب پژوهش‌ها با عنوان فراتحلیل توجه می‌نماید. در واقع، در روش فراتحلیل پژوهشگر با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌ها در قالب مفاهیم کمی، آنها را برای استفاده از روش‌های نیرومند آماری آماده می‌کند. به عبارت دیگر، این روش مهارتی است که در آن از روش‌های آماری و ریاضی استفاده می‌شود و درباره کیفیت تحقیق پیشداوری نمی‌شود. بدین ترتیب، محققان (در سال ۱۹۸۰) کلید حل بحران پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی را در تصحیح فرآیند بازنگری می‌دانستند. آنها اعتقاد داشتند که مطالعه تحقیقات گذشته به شکل مرسوم جنبه کیفی

دارد و با توجه به انتقادات مطرح شده، پژوهشگران به این نتیجه رسیدند که برای به‌کارگیری نتایج پژوهش‌های انجام شده، انتشار، تفسیر، ارزشیابی و شناخت نقاط ضعف آنها فقدان یک روش منظم به طور محسوس به چشم می‌خورد. گرچه استفاده از یک روش ترکیبی و به‌کارگیری یافته‌های پژوهش‌های انجام شده کاری مشکل و حساس است، اما تجزیه و تحلیل درست آنچه که در گذشته انجام شده، گاهی اوقات ممکن است موجب بازنگری و حتی صورت بندی نظریه‌ای جدید شود. بنابراین هدف روش فراتحلیل، نشان دادن شیوه تفکر در ترکیب پژوهش‌ها با استفاده از روش‌های آماری است. به عبارت دیگر فراتحلیل روشی است که به کمک آن می‌توان تفاوت‌های موجود در پژوهش‌های انجام شده را استخراج کرد و در دستیابی به نتایج کلی و کاربردی از آن بهره جست. در فراتحلیل روش‌های آماری به همان شکلی که در یک مطالعه منفرد به کار برده می‌شود، استفاده می‌گردد. در این شیوه، تفکر بطور آگاهانه به کار برده می‌شود تا نشان داده شود که تفکر کلید اصلی فراتحلیل است. ایده بنیادینی که فراتحلیل بر آن استوار است، این است که واحد تجزیه و تحلیل (نمره) از مطالعه گرفته می‌شود، نه از آزمودنی. در واقع، در فراتحلیل (Glass, 1976) ابتدا از طریق شکستن اجزای کل به ماوراء و فراتر از کل اولیه می‌رسیم و سپس تحلیل اولیه صورت می‌گیرد؛ سرانجام تحلیل ترکیب شده ثانویه اطلاعاتی را نشان می‌دهند که اطلاعات اولیه نشان نمی‌دهند. به عبارت دیگر، در فراتحلیل ابتدا اطلاعات از منابع اولیه استخراج و سپس با یکدیگر ترکیب می‌شوند و سرانجام یک کل جدید حاصل می‌شود. بنابراین، اصل اساسی و

عملی در این روش عبارت است از ترکیب نتایج تحقیقات مختلف و استخراج نتایج جدید و منسجم و حذف آنچه که موجب سوگیری در نتایج نهایی می‌شود. بدین ترتیب فراتحلیل، تحلیل تحلیل‌هاست؛ به این معنی که از طریق تحلیل اولیه (تحلیل مقدماتی داده‌ها) به تحلیل ثانویه (تحلیل مجدد داده‌ها) می‌پردازد. در روش فراتحلیل، پژوهشگر با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌های گذشته (شامل: کتاب‌ها، نشریات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و سایر منابع) در قالب مفاهیم کمی، به صورت کمی آنها را آماده استفاده از روش نیرومند آماری می‌کند. لذا محقق پس از شناسایی پژوهش‌هایی که قصد دارد در فراتحلیل از آنها استفاده نماید، تصمیم در مورد اینکه از هر منبعی چه اطلاعاتی باید استخراج و ثبت شود، دارای اهمیت است؛ لذا برای هر پژوهش دو مطلب [سطح معناداری (significant Level)، اندازه اثر (Effect size)] باید استخراج و ثبت شوند (Rosental, 1987). چنانچه این اطلاعات در گزارش پژوهش موجود نباشد، محقق باید با توجه به حجم نمونه آنها را برآورد کند. استخراج سایر اطلاعات (شامل: هدف و فرضیه پژوهشی، جامعه آماری و حجم نمونه، ابراز اندازه‌گیری یا پرسشنامه، روش‌های ارزشیابی نظیر پایایی و اعتبار، نتیجه‌گیری و پیشنهادها) از پژوهش‌های شناسایی شده تابع هدف محقق است (دلاور، ۱۳۸۳: ۲۹۲). در پژوهش‌های اجتماعی از طریق آزمون‌های معناداری (z, f, t, X^2)، محقق متوجه می‌شود که آیا در سطح معناداری آزمون (significant

(Level = P)، نتیجه‌ای خاص به علت شانسی رخ داده است یا خیر؟ اما از طریق محاسبه اندازه اثر (Effect size = ES) محقق در می‌یابد که متغیرهای مستقل (Xi / Vi) تا چه اندازه بر متغیر وابسته (Y) اثر گذاشته است. بنابراین، برای تصمیم‌گیری در باره رد یا قبول فرضیه‌های پژوهش، لازم است همراه با نتیجه آزمون‌های معناداری، به مقدار اندازه اثر (ES) نیز توجه شود؛ زیرا در شرایط یکسان [از لحاظ حجم نمونه (n) و سطح معناداری (Sig)] هر چه اندازه اثر (ES) بزرگتر باشد، توان آزمون هم بیشتر می‌شود و اعتبار تصمیم‌گیری افزایش می‌یابد (Thompson, ۱۹۹۷).

بدین ترتیب، محقق با داشتن مقادیر لازم گروه‌های آزمودنی (مانند: میانگین، واریانس و انحراف معیار) قادر به محاسبه اندازه اثر خواهد بود؛ اما رایجترین آماره‌ها در این زمینه ضریب همبستگی پیرسون (r) (برای سنجش و اندازه‌گیری مطالعات همبستگی) و اندازه‌تاثیر (d) (برای اندازه‌گیری تفاوت‌های گروهی) هستند. بنابراین، برای تفسیر و قضاوت در مورد مقدار اندازه اثر (ES) که از مرور پیشینه پژوهش‌های اجتماعی به دست می‌آید؛ محقق مقادیر اندازه اثر (ES) پژوهش‌های انجام شده را محاسبه نموده که متعاقباً میانگین آنها به عنوان معیار مناسب برای مقایسه سایر اندازه‌های اثر (که در آینده در آن حوزه پژوهشی انجام می‌شوند) خواهد بود (ازکیا، مصطفی؛ توکلی و محمود؛ ۱۳۸۵: ۵-۱۳):

عملی در این روش عبارت است از ترکیب نتایج تحقیقات مختلف و استخراج نتایج جدید و منسجم و حذف آنچه که موجب سوگیری در نتایج نهایی می‌شود. بدین ترتیب فراتحلیل، تحلیل تحلیل‌هاست؛ به این معنی که از طریق تحلیل اولیه (تحلیل مقدماتی داده‌ها) به تحلیل ثانویه (تحلیل مجدد داده‌ها) می‌پردازد. در روش فراتحلیل، پژوهشگر با ثبت ویژگی‌ها و یافته‌های توده‌ای از پژوهش‌های گذشته (شامل: کتاب‌ها، نشریات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی و سایر منابع) در قالب مفاهیم کمی، به صورت کمی آنها را آماده استفاده از روش نیرومند آماری می‌کند. لذا محقق پس از شناسایی پژوهش‌هایی که قصد دارد در فراتحلیل از آنها استفاده نماید، تصمیم در مورد اینکه از هر منبعی چه اطلاعاتی باید استخراج و ثبت شود، دارای اهمیت است؛ لذا برای هر پژوهش دو مطلب [سطح معناداری (significant Level)، اندازه اثر (Effect size)] باید استخراج و ثبت شوند (Rosental, 1987). چنانچه این اطلاعات در گزارش پژوهش موجود نباشد، محقق باید با توجه به حجم نمونه آنها را برآورد کند. استخراج سایر اطلاعات (شامل: هدف و فرضیه پژوهشی، جامعه آماری و حجم نمونه، ابراز اندازه‌گیری یا پرسشنامه، روش‌های ارزشیابی نظیر پایایی و اعتبار، نتیجه‌گیری و پیشنهادها) از پژوهش‌های شناسایی شده تابع هدف محقق است (دلاور، ۱۳۸۳: ۲۹۲). در پژوهش‌های اجتماعی از طریق آزمون‌های معناداری (z, f, t, X^2)، محقق متوجه می‌شود که آیا در سطح معناداری آزمون (significant

جدول توزیع طبقات اندازه اثر بر مبنای برآورد آماره ها

اندازه اثر (ES)	ضریب همبستگی پیرسون (r)	اندازه اثر (d)	واریانس تبیین شده (S2)
اندازه اثر کم	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۰۱
اندازه اثر متوسط	۰/۵۰	۰/۳۰	۰/۰۹
اندازه اثر زیاد	۰/۸۰	۰/۵۰	۰/۲۵

(ازکیا، مصطفی و توکلی، محمود؛ ۱۳۸۵: ۱۳-۵)

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

طبق جدول پژوهش‌های انجام شده (پایان نامه و طرح پژوهشی) در حوزه سرمایه اجتماعی (و مؤلفه‌های آن: اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) [با توجه به محورهای مشترک روش شناختی: روش تحقیق پیمایشی، تکنیک تحقیق پرسشنامه (مصاحبه

کتبی)، برآورد حجم نمونه به شیوه کوکران، دسترسی به نمونه‌ها به روش نمونه‌گیری احتمالی و پکیج آماری SPSS] بیشترین توزیع پژوهش‌های انجام شده (از ۹۵ مورد به پیوست ضمیمه) در حوزه سرمایه اجتماعی ۴۱ مورد (۴۳٪)، سپس در حوزه اعتماد اجتماعی ۲۸ مورد (۳۰٪)، و نهایتاً در حوزه مشارکت اجتماعی ۲۶ مورد (۲۷٪) است.

جدول مقایسه ویژگی پژوهش‌های انجام شده در حوزه سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن

شاخص‌ها	کارشناسی ارشد	دکتر	دانشگاه‌های دولتی	دانشگاه آزاد اسلامی
سرمایه اجتماعی	٪۷۶	٪۲۴	٪۹۴	٪۶
اعتماد اجتماعی	٪۷۶	٪۲۴	٪۸۸	٪۱۲
مشارکت اجتماعی	٪۸۵	٪۱۵	٪۱۰۰	-
میانگین	٪۷۹	٪۲۱	٪۹۴	٪۶

(برآورد داده‌های تحقیق حاضر)

یافته‌های استنباطی:

طبق جدول (آزمون فرضیه‌های پژوهش) رابطه متقابل سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن (اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) [با توجه به:

همبستگی درونی (شاخص‌های همسنخ) و همبستگی بیرونی (شاخص‌های ناهمسنخ)/ رابطه مستقیم (مثبت و افزایشده) شاخص‌ها و رابطه معکوس (منفی/ کاهشده) شاخص‌ها] نشان می‌دهد که:

جدول رابطه متقابل سرمایه اجتماعی و مؤلفه های آن با هم (آزمون فرضیه های پژوهش)

(بر مبنای: سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)

شاخص ها	سرمایه اجتماعی			اعتماد اجتماعی			مشارکت اجتماعی		
	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1
سرمایه اجتماعی	٪۶۸	٪۲۴	٪۸	٪۵۶	٪۲۶	٪۱۸	٪۴۲	٪۲۹	٪۲۹
اعتماد اجتماعی	٪۵۹	٪۱۸	٪۲۳	٪۶۷	٪۳۳	٪۰	٪۸۱	٪۱۳	٪۶
مشارکت اجتماعی	٪۳۷	٪۱۹	٪۴۴	٪۸۳	٪۳	٪۱۴	٪۷۶	٪۱۲	٪۱۲

(برآورد داده های تحقیق حاضر)

از لحاظ همبستگی درونی

رابطه مستقیم انواع سرمایه اجتماعی (٪۶۸) بسیار بیشتر از رابطه معکوس انواع سرمایه اجتماعی (٪۲۴) است و در بقیه داده ها (٪۸)، تفاوت معنی داری میان انواع سرمایه اجتماعی مشاهده نمی شود.

رابطه مستقیم انواع اعتماد اجتماعی (٪۶۷) بسیار بیشتر از رابطه معکوس انواع اعتماد اجتماعی (٪۳۳) است و در بقیه داده ها (٪۰)، تفاوت معنی داری میان انواع اعتماد اجتماعی مشاهده نمی شود.

رابطه مستقیم انواع مشارکت اجتماعی (٪۷۶) بسیار بیشتر از رابطه معکوس انواع مشارکت اجتماعی (٪۱۲) است و در بقیه داده ها (٪۱۲)، تفاوت معنی داری میان انواع مشارکت اجتماعی مشاهده نمی شود.

از لحاظ همبستگی بیرونی:

بین سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۵۶) بیشتر از رابطه معکوس (٪۲۶) است و در بقیه داده ها (٪۱۸)، تفاوت معنی داری میان سرمایه اجتماعی و اعتماد اجتماعی مشاهده نمی شود. بین سرمایه اجتماعی و مشارکت اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۴۲) بیشتر از رابطه معکوس (٪۲۹) است و

در بقیه داده ها (٪۲۹)، تفاوت معنی داری میان سرمایه اجتماعی و مشارکت اجتماعی مشاهده نمی شود.

بین اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۵۹) بیشتر از رابطه معکوس (٪۱۸) است و در بقیه داده ها (٪۲۳)، تفاوت معنی داری میان اعتماد اجتماعی و سرمایه اجتماعی مشاهده نمی شود.

بین اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۸۱) بسیار بیشتر از رابطه معکوس (٪۱۳) است و در بقیه داده ها (٪۶)، تفاوت معنی داری میان اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی مشاهده نمی شود.

بین مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۳۷) بیشتر از رابطه معکوس (٪۱۹) است؛ و در بقیه داده ها (٪۴۴)، تفاوت معنی داری میان مشارکت اجتماعی و سرمایه اجتماعی مشاهده نمی شود.

بین مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی، رابطه مستقیم (٪۸۳) بسیار بیشتر از رابطه معکوس (٪۳) است؛ و در بقیه داده ها (٪۱۴)، تفاوت معنی داری میان مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی مشاهده نمی شود.

یافته‌های ذیل اشاره نمود [جنسیت (مثبت = مرد؛ منفی = زن)، وضع تأهل (مثبت = متأهل؛ منفی = مجرد)، وضع اشتغال (مثبت = شاغل؛ منفی = غیر شاغل)، محل تولد (مثبت = همان محل؛ منفی = محل دیگر)]

اما طبق جدول (آزمون فرضیه‌های پژوهش) رابطه متغیرهای فردی (از لحاظ : جنسیت، وضع تأهل، میزان تحصیلات، وضع فعالیت و اشتغال، وضع اقتصادی و درآمد، سن و محل تولد) با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن، می‌توان به داده‌ها و

جدول رابطه متغیرهای فردی با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن (آزمون فرضیه‌های پژوهش)

(بر مبنای : سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)

متغیرهای فردی	سرمایه اجتماعی			اعتماد اجتماعی			مشارکت اجتماعی		
	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1
جنسیت	٪۳۶	٪۱۶	٪۴۸	٪۴۶	٪۳۱	٪۲۳	٪۱۸	٪۲۷	٪۵۵
وضع تأهل	٪۱۱	٪۳۳	٪۵۶	٪۴۳	٪۱۴	٪۴۳	٪۳۸	٪۲۴	٪۳۸
تحصیلات	٪۲۱	٪۱۱	٪۶۸	٪۲۲	٪۳۰	٪۴۸	٪۲۹	٪۷	٪۶۴
وضع اشتغال	٪۱۲	٪۸	٪۸۰	٪۳۷	٪۱۰	٪۵۳	٪۱۷	٪۰	٪۸۳
میزان درآمد	٪۷	٪۱۳	٪۸۰	٪۴۶	٪۲۷	٪۲۷	٪۴۱	٪۱۲	٪۴۷
سن	٪۳۱	٪۱۹	٪۵۰	٪۴۴	٪۱۲	٪۴۴	٪۴۰	٪۲۷	٪۳۳
محل تولد	٪۲۷	٪۲۲	٪۵۱	٪۳۸	٪۲۴	٪۳۸	٪۴۷	٪۶	٪۴۷

(برآورد داده‌های تحقیق حاضر)

جنسیت

- سرمایه اجتماعی مردان (٪۴۸) بیشتر از سرمایه اجتماعی زنان (٪۱۶) است .
- اعتماد اجتماعی زنان (٪۳۱) بیشتر از اعتماد اجتماعی مردان (٪۲۳) است .
- مشارکت اجتماعی مردان (٪۵۵) بیشتر از مشارکت اجتماعی زنان (٪۲۷) است .

وضع تأهل

- سرمایه اجتماعی متأهلان (٪۵۶) بیشتر از سرمایه اجتماعی مجردها (٪۳۳) است .
- اعتماد اجتماعی متأهلان (٪۴۳) بسیار بیشتر از اعتماد اجتماعی مجردها (٪۱۴) است .
- مشارکت اجتماعی متأهلان (٪۳۸) بیشتر از مشارکت اجتماعی مجردها (٪۲۴) است .

تحصیلات

- سرمایه اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (٪۶۸) بیشتر از سرمایه اجتماعی فاقد تحصیلات عالی (٪۱۱) است .
- اعتماد اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (٪۴۸) بیشتر از اعتماد اجتماعی فاقد تحصیلات عالی (٪۳۰) است .
- مشارکت اجتماعی افراد با تحصیلات عالی (٪۶۴) بسیار بیشتر از مشارکت اجتماعی فاقد تحصیلات عالی (٪۷) است .

وضع اشتغال

- سرمایه اجتماعی شاغلان (٪۸۰) خیلی بیشتر از سرمایه اجتماعی غیر شاغلان (٪۸) است .
- اعتماد اجتماعی شاغلان (٪۵۳) خیلی بیشتر از

محل تولد / زادگاه

• سرمایه اجتماعی افراد همان محل - شهر (۵۱٪)
بیشتر از سرمایه اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۲۲٪) است.

• اعتماد اجتماعی افراد همان محل - شهر (۳۸٪)
بیشتر از اعتماد اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۲۴٪) است.

• مشارکت اجتماعی افراد همان محل - شهر (۴۷٪)
خیلی بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد محل دیگر - روستا (۶٪) است.

در مقایسه با داده‌های تحقیق حاضر، می‌توان به یافته‌های جدول رابطه متغیرهای فردی (از لحاظ: جنسیت، وضع تأهل، میزان تحصیلات، وضع فعالیت و اشتغال، وضع اقتصادی و درآمد و سن) با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن [اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی (رسمی و غیررسمی)]، به شرح ذیل اشاره نمود [جنسیت (مثبت = مرد؛ منفی = زن)، وضع تأهل (مثبت = متأهل؛ منفی = مجرد)، وضع اشتغال (مثبت = شاغل؛ منفی = غیرشاغل)]:

اعتماد اجتماعی غیرشاغلان (۱۰٪) است.

• مشارکت اجتماعی شاغلان (۸۳٪) خیلی بیشتر از مشارکت اجتماعی غیرشاغلان (۰٪) است.

میزان درآمد

• سرمایه اجتماعی افراد با درآمد بالا (۸۰٪) خیلی بیشتر از سرمایه اجتماعی افراد با درآمد پایین (۱۳٪) است.

• اعتماد اجتماعی افراد با درآمد بالا (۲۷٪) برابر اعتماد اجتماعی افراد با درآمد پایین (۲۷٪) است.

• مشارکت اجتماعی افراد با درآمد بالا (۴۷٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد با درآمد پایین (۱۲٪) است.

سن

• سرمایه اجتماعی افراد بزرگسال (۵۰٪) بیشتر از سرمایه اجتماعی افراد جوان (۱۹٪) است.

• اعتماد اجتماعی افراد بزرگسال (۴۴٪) بسیار بیشتر از اعتماد اجتماعی افراد جوان (۱۲٪) است.

• مشارکت اجتماعی افراد بزرگسال (۳۳٪) بیشتر از مشارکت اجتماعی افراد جوان (۲۷٪) است.

جدول رابطه متغیرهای فردی با مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی (آزمون فرضیه‌های پژوهش)

(بر مبنای: اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی)

متغیرهای فردی	اعتماد اجتماعی			مشارکت رسمی			مشارکت غیررسمی			آگاهی اجتماعی		
	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1	Ho	-H1	+H1
جنسیت	۳۰٪	۳۰٪	۴۰٪	۱۴٪	۲۹٪	۷۵٪	۰٪	۵۰٪	۵۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪
وضع تأهل	۷٪	۷٪	۸۶٪	۲۵٪	۲۵٪	۵۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪
تحصیلات	۶٪	۷۵٪	۱۹٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪
وضع اشتغال	۱۷٪	۳۳٪	۵۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪
میزان درآمد	۰٪	۷۰٪	۳۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۰٪	۰٪	۱۰۰٪	۲۵٪	۵۰٪	۲۵٪
سن	۲۹٪	۱۲٪	۵۹٪	۱۲٪	۲۵٪	۶۳٪	۱۲٪	۲۵٪	۷۵٪	۰٪	۲۵٪	۷۵٪

یافته‌های فراتحلیل

بدین ترتیب، براساس توزیع فراوانی شدت تاثیر (r) که رابطه بین متغیرهای فردی (جنسیت، وضع تأهل، میزان تحصیلات، وضع فعالیت و اشتغال، وضع اقتصادی و درآمد، سن و محل تولد) با سرمایه اجتماعی (و مؤلفه‌های آن: اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) را (به عنوان فرضیه‌های پژوهشی تحقیقات انجام شده) تبیین می‌کنند؛ در تحقیق حاضر، جدول داده‌های ذیل را (صرفاً درخصوص رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی؛ به عنوان مسأله پژوهشی تحقیق حاضر مبتنی بر روش فراتحلیل) به شرح ذیل خواهیم داشت:

فرا تحلیل رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی:

براساس توزیع فراوانی شدت تاثیر (r) در خصوص رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی (در بین ۴۱ مورد تحقیق)، در چهارچوب روش فراتحلیل، اولاً در مدل فیکس یا متمرکز (Fixed) در سطح معناداری قابل قبول ($P \text{ Value} = 0.00$) همبستگی نسبتاً ضعیفی ($r = -0.16$) بین جنسیت با سرمایه اجتماعی ملاحظه می‌گردد؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی (Random) در سطح معناداری قابل قبول ($P \text{ Value} = 0.02$) همبستگی نسبتاً ضعیفی ($r = +0.18$) نیز بین جنسیت با سرمایه اجتماعی مشاهده می‌گردد، لیکن اولاً در مدل فیکس یا متمرکز، زنان بیشتر از مردان گرایش نسبتاً ضعیفی به سرمایه اجتماعی دارند؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی، مردان بیشتر از زنان گرایش نسبتاً ضعیفی به سرمایه اجتماعی دارند؛ اما در هر صورت در هر دو مدل، تفاوت معنی داری بین مردان و زنان از لحاظ گرایش به سرمایه اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی وجود دارد. با وجود این نکته حایز اهمیت (در خروجی نرم افزار متآنالیز) این است که هر چقدر در

دو مدل روش فراتحلیل (Random / Fixed)، داده‌های ضریب همبستگی پیرسون (r) به هم نزدیک باشند، قدرت تعمیم پذیری رابطه دو متغیر مورد نظر بهتر و مطلوبتر خواهد بود. لذا طبق جدول نتایج فراتحلیل فرضیه‌های تحقیقات انجام شده (به روش ترکیب احتمالات) در رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی (Statistics for Each Study) حاکی از همگونی داده‌ها و در عین حال، پذیرش همبستگی قابل قبول (اما نسبتاً ضعیف) بین جنسیت با سرمایه اجتماعی (HI) در تحقیقات مذکور است

فرا تحلیل رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی:

براساس توزیع فراوانی شدت تاثیر (r) در خصوص رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی (در بین ۲۸ مورد تحقیق)، در چهارچوب روش فراتحلیل، اولاً در مدل فیکس یا متمرکز (Fixed) در سطح معناداری قابل قبول ($P \text{ Value} = 0.00$) همبستگی بسیار ضعیفی ($r = -0.05$) بین جنسیت با اعتماد اجتماعی ملاحظه می‌گردد؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی (Random) در سطح معناداری غیرقابل قبول ($P \text{ Value} = 0.55$) بین جنسیت با اعتماد اجتماعی همبستگی معناداری ($r = +0.02$) مشاهده نمی‌گردد. در واقع، اولاً در مدل فیکس یا متمرکز، زنان بیشتر از مردان اعتماد بسیار ضعیفی به شبکه‌های اجتماعی دارند؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی، تفاوت معنی داری بین مردان و زنان از لحاظ میزان اعتماد اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی وجود ندارد. با وجود این نکته حایز اهمیت (در خروجی نرم افزار متآنالیز) این است که هر چقدر در دو مدل روش فراتحلیل (Random / Fixed)، داده‌های ضریب همبستگی پیرسون (r) به هم نزدیک باشند، قدرت تعمیم پذیری رابطه دو متغیر مورد نظر بهتر و مطلوبتر خواهد بود. لذا طبق جدول نتایج فراتحلیل فرضیه‌های تحقیقات انجام شده (به روش ترکیب احتمالات) در

مذکور است .

فرا تحلیل رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی :

بر اساس نتایج فراتحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده در خصوص رابطه بین جنسیت با عوامل (Factors سه گانه) سرمایه اجتماعی در ۴۱ مورد تحقیق، اعتماد اجتماعی در ۲۸ مورد تحقیق و مشارکت اجتماعی در ۲۶ مورد تحقیق (چهارچوب مدل های (Model) روش فراتحلیل (Random / Fixed) ، می توان گفت :

اولاً) مبتنی بر روش اندازه اثر (Effect Size) در فاصله معناداری ۹۵٪ اطمینان (95% Interval) ، وقتی داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate) از داده های مربوط به حد پایین تر (Lower Limit) تا داده های مربوط به حد بالاتر (Upper Limit) کمتر باشند ؛ و یا اینکه داده های مربوط به حد پایین تر تا داده های مربوط به حد بالاتر از داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate) بیشتر باشند؛ آنگاه فرض تحقیق (مربوط به تعداد مطالعات بررسی شده راجع به مسأله تحقیق) تأیید می گردد . لذا مبتنی بر روش اندازه اثر (ES) مشاهده می گردد :

در رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی : در مدل فیکس یا متمرکز با برتری داده های مربوط به حد پایین تر نسبت به حد بالاتر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate)؛ فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با سرمایه اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید می گردد (H1) ؛ و در مدل رندم یا تصادفی با برتری داده های مربوط به حد بالاتر نسبت به حد پایین تر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate) فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با سرمایه اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید می گردد (H1) .

رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی (Statistics for Each Study) حاکی از همگونی داده ها و در عین حال پذیرش همبستگی قابل قبول (اما بسیار ضعیف) بین جنسیت با اعتماد اجتماعی (H1) در تحقیقات مذکور است .

فرا تحلیل رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی :
بر اساس توزیع فراوانی شدت تاثیر (r) در خصوص رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی (در بین ۲۶ مورد تحقیق) ، در چهارچوب روش فراتحلیل، اولاً در مدل فیکس یا متمرکز (Fixed) در سطح معناداری قابل قبول (P Value = 0.00) همبستگی نسبتاً ضعیفی (r = +0.18) بین جنسیت با مشارکت اجتماعی ملاحظه می گردد ؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی (Random) در سطح معناداری غیرقابل قبول (P Value = 0.58) بین جنسیت با مشارکت اجتماعی همبستگی معناداری (r = +0.05) مشاهده نمی گردد . در واقع، اولاً در مدل فیکس یا متمرکز ، مردان بیشتر از زنان مشارکت نسبتاً ضعیفی در شبکه های اجتماعی دارند؛ ثانیاً در مدل رندم یا تصادفی ، تفاوت معنی داری بین مردان و زنان از لحاظ میزان مشارکت اجتماعی در شبکه های اجتماعی موجود در گروه های اجتماعی وجود ندارد . با وجود این نکته حایز اهمیت (در خروجی نرم افزار متاآنالیز) این است که هر چقدر در دو مدل روش فراتحلیل (Random / Fixed) ، داده های ضریب همبستگی پیرسون (r) به هم نزدیک باشند ، قدرت تعمیم پذیری رابطه دو متغیر مورد نظر بهتر و مطلوبتر خواهد بود . لذا طبق جدول نتایج فراتحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده (به روش ترکیب احتمالات) رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی (Statistics for Each Study) حاکی از ناهمگونی داده ها و در عین حال، عدم پذیرش همبستگی قابل قبول (در حد بسیار ضعیف) بین جنسیت با مشارکت اجتماعی (H0) در تحقیقات

عوامل سه گانه (میزان سرمایه اجتماعی، میزان اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت اجتماعی) اختلاف معناداری بین زنان و مردان در شبکه های اجتماعی موجود در گروه های اجتماعی ذی ربط وجود دارد. به عبارتی از دیدگاه زنان و مردان در شبکه های اجتماعی، دسترسی به مکانیزم های آبرازی سرمایه اجتماعی، نیل به استراتژی های کارکردی اعتماد اجتماعی و همچنین، تکنیک های ابرازی مشارکت اجتماعی در گروه های اجتماعی، تفاوت بسیار زیادی وجود دارد.

ثالثاً، مبتنی بر آزمون ناهمگونی یا ناهمگنی (Test of Heterogeneity)، اگر داده های مربوط به همبستگی دو متغیر [متغیر مستقل (X) / متغیر وابسته (Y)] در سطح معناداری قابل قبول [حداکثر تا ۵٪ خطا یا ۹۵٪ اطمینان (P Value = 0.05)] قرار داشته باشد (H1)؛ آنگاه متغیر مستقل (X) به عنوان متغیر تعدیل کننده (Z) نقش آفرینی خواهد کرد [و بالعکس، اگر خروجی مربوط به همبستگی دو متغیر در سطح معناداری قابل قبول نباشد (H0)؛ آنگاه متغیر مستقل (X) نقش متغیر تعدیل کننده (Z) را نخواهد داشت] . لذا مبتنی بر آزمون ناهمگونی یا ناهمگنی، در مدل فیکس یا متمرکز (Fixed) نسبت به مدل رندم یا تصادفی (Random) مشاهده می گردد که همبستگی بین جنسیت (به عنوان متغیر تعدیل کننده) با عوامل مذکور (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) در سطح معناداری قابل قبول (P Value = 0.00) قرار دارد؛ در واقع، در اینجا مسأله مهم کنترل اعتبار روابط (Validity of Relations) است و مقصود از کنترل آماری، کنترل واریانس (Variance) است و منظور این است که برای تشخیص و تفکیک یا کنار گذاشتن قسمتی از واریانس متغیر وابسته (که به ظاهر از یک یا چند متغیر مستقل خارج از رابطه خاص یا تحت بررسی ناشی می شود) از کنترل آماری متغیرها

در رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی : در مدل فیکس یا متمرکز با برتری داده های مربوط به حد پایین تر نسبت به حد بالاتر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate)؛ فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با سرمایه اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید می گردد (H1)؛ و در مدل رندم یا تصادفی با برتری داده های مربوط به حد بالاتر نسبت به حد پایین تر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate) فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با اعتماد اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید نمی گردد (H0) .

در رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی : در مدل فیکس یا متمرکز با برتری داده های مربوط به حد بالاتر نسبت به حد پایین تر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف؛ فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با مشارکت اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید نمی گردد (H0) . و در مدل رندم یا تصادفی (Random) با برتری داده های مربوط به حد بالاتر (Upper Limit) نسبت به حد پایین تر در مقابل داده های مربوط به برآورد هدف (Point Estimate)، فرض تحقیق (همبستگی بین جنسیت با مشارکت اجتماعی در تحقیقات مذکور) تأیید نمی گردد (H0) .

ثانیاً مبتنی بر آزمون صفر یا پوچ (Test of Null) [حداکثر تا ۵٪ خطا (P Value = 0.05)]، اگر داده های مربوط به همبستگی دو متغیر در سطح معناداری قابل قبول (۹۵٪ اطمینان) قرار داشته باشد (H1)؛ آنگاه بین دو متغیر رابطه مقبولی (اختلاف معناداری) حاکم خواهد بود . لذا مبتنی بر آزمون صفر یا پوچ، مشاهده می گردد که در مدل فیکس یا متمرکز [نسبت به مدل رندم یا تصادفی]، همبستگی بین جنسیت با عوامل مذکور (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) عمدتاً در سطح معناداری قابل قبول (P Value = 0.00) قرار دارد (H1)؛ و این مهم حاکی از این امر است که از لحاظ

فیکس یا متمرکز] نسبت به مُدل رَنْدَم یا تصادفی [مشاهده می‌گردد که طی همبستگی متغیر جنسیت به تفکیک عوامل مذکور (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)؛ نه تنها در هر یک از این روابط به دست آمده با عوامل سه گانه، میزان واریانس (Variance) محاسبه شده از مقدار اشتباه استاندارد کمتر است، در عین حال طبق ضریب همبستگی تاو، مشاهده می‌شود که در مُدل فیکس یا متمرکز:

- جنسیت (اعم از زنان و مردان) بیش از نیمی (۵۲٪) از تغییرات میزان سرمایه اجتماعی را در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی ذی ربط تبیین می‌کند.

- جنسیت (اعم از زنان و مردان) کمتر از نیمی (۴۷٪) از تغییرات میزان مشارکت اجتماعی را در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی ذی ربط تبیین می‌کند.

- جنسیت (اعم از زنان و مردان) کمتر از ربع (۲۲٪) از تغییرات میزان اعتماد اجتماعی را در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی ذی ربط تبیین می‌کند.

به عبارت دیگر، با توجه به محاسبه تفاوت مقادیر مشاهده شده یک مقوله (زن یا مرد بودن) از یک متغیر (جنسیت) با مقادیر قابل انتظار آن مقوله (مرد یا زن بودن) از همان متغیر (جنسیت) در جمعیت نمونه (در صورتی که تصادفی بوده)، در همبستگی با عوامل مذکور (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)؛ ملاحظه می‌گردد که متغیر جنسیت (اعم از زنان و مردان) مقدار بیشتری از تغییرات میزان سرمایه اجتماعی را (در مقایسه با میزان مشارکت اجتماعی و میزان اعتماد اجتماعی) در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی ذی ربط تبیین می‌کند. در واقع، جنسیت: الف) به طور

(جهت: خالص سازی روابط علی بین متغیرها، خالص سازی تاثیر یا تعیین ضریب تاثیر متغیرها و اعتبار روابط علی بین متغیرها) از چنین آزمون‌هایی استفاده می‌شود. بنابراین، جنسیت (به عنوان متغیر تعدیل کننده) علاوه بر ارتباط خطی با عوامل سه گانه (میزان سرمایه اجتماعی، میزان اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت اجتماعی)، در عین حال با تفکیک یا کنار گذاشتن قسمتی از واریانس این عوامل (در همبستگی با جنسیت)، متغیر جنسیت (اعم از زنان و مردان) به شدت به طور معنادار بر ساختار روابط مذکور نقش آفرینی می‌کند. به عبارت دیگر، با توجه به ناهمگنی طبیعی و ساختاری جنسیت (زن بودن یا مرد بودن) در شبکه‌های اجتماعی، زنان و مردان به صورت ناهمگون (نامتجانس) از مکانیزم‌های آبرازی سرمایه اجتماعی، استراتژی‌های کارکردی اعتماد اجتماعی و نیز تکنیک‌های ابرازی مشارکت اجتماعی در گروه‌های اجتماعی ذی ربط برخوردارند.

رابعاً، مبتنی بر آزمون مجذور تاو (Test of Tau Square -)، که در آن محاسبات تفاوت مقادیر مشاهده شده یک مقوله (مثلاً زن یا مرد بودن) از یک متغیر (جنسیت) با مقادیر قابل انتظار آن مقوله (مثلاً مرد یا زن بودن) از همان متغیر (جنسیت) در جمعیت نمونه (در صورتی که تصادفی بوده)، در همبستگی با سایر متغیرها مد نظر قرار می‌گیرد. بنابراین، اگر این فاصله کم یا زیاد باشد، مبین نوع همبستگی دو متغیر بوده و هر چه این فاصله بیشتر باشد، همبستگی بین دو متغیر (با توجه به نوع مقوله‌های متغیر مربوطه) بیشتر تلقی می‌گردد. در این رابطه هر چه واریانس (Variance) محاسبه شده از مقدار اشتباه استاندارد (Standard Error) کمتر باشد، قدرت تبیین تاثیر متغیر مستقل بر سازه‌های پیش‌بینی کننده متغیر وابسته [توسط ضریب همبستگی تاو (Tua)] از شدت بیشتری برخوردار خواهد بود. لذا مبتنی بر آزمون مجذور تاو، در مُدل

اجتماعی را در شبکه های اجتماعی موجود در گروه های اجتماعی ذی ربط، تبیین و تفسیر می نماید (صدفی ، ذبیح اله؛ بابائی ، سکینه ؛ ۱۳۸۲ : ۹۰-۹۲ ؛ ۱۳۶-۱۳۸) .

نسبتاً زیاد تغییرات مکانیزم های آبرازی سرمایه اجتماعی؛ ب) به طور نسبتاً متوسط تغییرات تکنیک های ابرازی مشارکت اجتماعی؛ پ) به طور نسبتاً ضعیف تغییرات استراتژی های کارکردی اعتماد

جدول نتایج فرا تحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده به روش اندازه اثر (ES) در رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی، اعتماد

اجتماعی و مشارکت اجتماعی (Statistics for Number Studies)

Model	Factors	سرمایه اجتماعی		اعتماد اجتماعی		مشارکت اجتماعی	
	Model	Fixed	Random	Fixed	Random	Fixed	Random
	Number Studies	41	41	28	28	26	26
Effect Size & 95% Interval	Point Estimate	0.161-	0.182	0.051-	0.025	0.189	0.050
	Lower Limit	0.167-	0.023	-0.063	-0.058	0.177	0.130-
	Upper Limit	0.156-	0.332	-0.039	0.107	0.201	0.228
Test of Null (2-Tail)	Z – Value	53.933	2.237	8.523-	0.589	29.327	0.546
	P – Value	0.000	0.025	0.000	0.556	0.000	0.585
Test of Heterogeneity	Q – Value	18905.7	-	1091.9	-	4390.9	-
	Df (Q)	40	-	27	-	25	-
	P – Value	0.000	-	0.000	-	0.000	-
	I – Squared	99.788	-	97.527	-	99.431	-
Test of Tau – Square	Tau Squared	0.274	-	0.047	-	0.219	-
	Standard Error	0.184	-	0.028	-	0.106	-
	Variance	0.034	-	0.001	-	0.011	-
	Tau	0.523	-	0.217	-	0.468	-

سطح معناداری (Sig) [هر چه اندازه اثر (ES) بزرگتر باشد، توان آزمون هم بیشتر می‌شود و اعتبار تصمیم‌گیری افزایش می‌یابد (Thompson, ۱۹۹۷) .

برای تصمیم‌گیری در مورد رد یا قبول فرضیه‌های پژوهش، لازم است همراه با نتیجه آزمون‌های معناداری، به مقدار اندازه اثر (ES) نیز توجه شود؛ زیرا در شرایط یکسان [از لحاظ حجم نمونه (n) و

جدول توزیع طبقات اندازه اثر (ES) بر مبنای برآورد آماره‌های مربوط به داده‌های نظری

اندازه اثر (Effect size = ES)	ضریب همبستگی پیرسون (r)	اندازه اثر (d)	واریانس تبیین شده (S ²)
اندازه اثر کم	0.20	0.10	0.01
اندازه اثر متوسط	0.50	0.30	0.09
اندازه اثر زیاد	0.80	0.50	0.25

(r) در بین تمامی عوامل سه‌گانه (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)، در طبقه مربوط به مقدار کم اندازه اثر (ES) متراکم شده‌اند؛ لذا در خصوص فراتحلیل مربوط به مطالعات همبستگی جنسیت با عوامل مربوطه (سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی)، توان آزمون و همچنین اعتبار تصمیم‌گیری در گستره مطالعات و تحقیقات ذی ربط، در حد بسیار بالا قرار نمی‌گیرند .

بنابراین، ضمن طبقه‌بندی برآورد تجربی ضریب همبستگی پیرسون (r) (علاوه بر تصمیم‌گیری در مورد رد یا قبول فرضیه‌های پژوهش) در قالب طبقات نظری اندازه اثر (ES) (کم، متوسط و زیاد) [که هر چه اندازه اثر (ES) بزرگتر باشد، توان آزمون هم بیشتر می‌شود و اعتبار تصمیم‌گیری افزایش می‌یابد] چنین استنباط می‌گردد که طبق نتایج مربوط به داده‌های تجربی (مبتنی بر روش فراتحلیل)، به واسطه اینکه ضرایب همبستگی پیرسون

جدول توزیع طبقات اندازه اثر (ES) بر مبنای برآورد آماره‌های مربوط به داده‌های تجربی

عوامل Factors	مدل‌ها Models	اندازه اثر کم r = 0.20	اندازه اثر متوسط r = 0.50	اندازه اثر زیاد r = 0.80
سرمایه اجتماعی	Fixed	-0.16	.	.
	Random	+0.18	.	.
اعتماد اجتماعی	Fixed	-0.05	.	.
	Random	+0.02	.	.
مشارکت اجتماعی	Fixed	+0.19	.	.
	Random	+0.05	.	.

بحث و نتیجه گیری

اکثر پژوهش‌های انجام شده (به طور مشترک) گویای تایید تئوری‌های سرمایه اجتماعی (و مؤلفه‌های آن: اعتماد اجتماعی، مشارکت اجتماعی و ...) در خصوص نظریه پردازان عمده ذیل (رابرت پاتنام، پیر بوردیو، جیمز کلنن، نان لین، فرانسیس فوکویاما، جانانان ترنر و آنتونی گیدنز) است. بنابر نظریه تحلیل شبکه (Network analysis theory)، مناسبات و روابط اجتماعی هسته اصلی جامعه محسوب و موجب می‌شود کنشگران با گسترش پیوندهای خود، کنش‌های خود را در ساختار جامعه تسهیل نمایند و از این طریق به اهداف خود دست یابند. همه افراد در جامعه به نوعی در تلاش برای برقراری ارتباط با دیگران هستند تا مبادلات خود را در زمینه‌های مختلف سرعت دهند. علاوه بر، آن جامعه در سطح کلان تعاملات گسترده‌ای را در خود جای می‌دهد، که شبکه اجتماعی روابط غیررسمی افراد است. اجتماع شبکه‌ای (Network community) روابط و پیوندهای اجتماعی است که به عنوان سرمایه اجتماعی (و دارایی افراد) محسوب می‌شود و افراد از طریق آن می‌توانند به منابع و حمایت‌های موجود در این پیوندها دسترسی یابند. بنابراین، کم و کیف روابط اجتماعی، میزان و نحوه تعاملات و نوع حمایت‌هایی که رد و بدل می‌شود، از اهمیت زیادی برخوردار است. افراد جامعه در برقراری ارتباط و کمیت و کیفیت آن یکسان نبود، تفاوت‌هایی از جنبه‌های مختلف بین آنان وجود دارد (نظیر تفاوت‌های جنسیتی) که ناشی از عوامل اجتماعی، فرهنگی و ساختاری است که در طی جریان جامعه‌پذیری و در طول دوره زندگی همواره به جدایی جهان اجتماعی مردان و زنان انجامیده است؛ به طوری که تفکیک جنسیتی و متعاقباً تبعیض جنسیتی (عمدتاً

در ارتباط و علیه زنان) در واحدهای مختلف جامعه (مثل: خانواده، مدرسه، نظام شغلی و ...) عملاً در حوزه عمومی، فرصت و شانس دستیابی به پیوندهای متنوع و برقراری ارتباط با افراد مختلف را از زنان می‌گیرد و از طرف دیگر، تفکرات قالبی و کلیشه‌های جنسیتی موجود در جامعه و فرهنگ (که نقش مادری و خانه داری را نقش اولیه و مسؤولیت عمده زنان می‌شمرد)، موجب شده که زنان نتوانند در صحنه‌های مختلف جامعه و فعالیت‌های اجتماعی به طور فعال حاضر شوند و از بسیاری فرصت‌ها محروم مانده‌اند. این تفکیک‌ها و نابرابری‌های جنسیتی بین زنان و مردان در عضویت ارتباطی و اجتماعات فردی آنان نیز تأثیر می‌گذارد و زنان و مردان را به شبکه‌های اجتماعی متفاوتی سوق می‌دهد. تأثیرات و تفکیک‌های جنسیتی که نتیجه یک نظام نابرابر جنسیتی است، موجب خواهد شد که زنان و مردان به شبکه‌های خاصی سوق پیدا کرده و سرمایه اجتماعی متفاوتی (از لحاظ: ساخت، ترکیب، میزان، نحوه تعاملات و انواع حمایت‌های دریافتی از شبکه) داشته باشند. بنابراین، با توجه به سطح بازگشت بازده به فرد یا گروه، در مورد سرمایه اجتماعی دو رویکرد مطرح است:

رویکرد تمرکز بر استفاده از سرمایه اجتماعی در سطح فردی؛ اینکه افراد چگونه به منابع جای گرفته در شبکه‌های اجتماعی دست می‌یابند و از این منابع و امکانات برای کسب سود و بازده در کنش‌های ابزاری (instrumental action) و محافظت از بازده در کنش‌های ابرازی (expressive action) استفاده می‌کنند. این نوع سرمایه [به عنوان سرمایه اجتماعی شبکه (Network social capital)] تنها در سطح رابطه‌ای فردی مطرح است و با توجه به شبکه روابط و حمایت‌ها و منابع در دسترس؛ و تمرکز بر منابع

عضویت ارتباطی زنان و مردان، در ساختار اجتماعی ریشه داشته، ناشی از زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی است که تبعیضات گسترده‌ای را به دنبال داشته است. امروزه با توجه به گسترش ارتباطات و تماس‌های فردی در جوامع، میزان این ارتباطات و تنوع منابع و حمایت‌هایی که در دسترس افراد قرار می‌گیرد، از اهمیت خاصی برخوردار است. با وجود این، نوعی تفکیک (segregation) و نابرابری در عضویت ارتباطی زنان و مردان وجود دارد و نظام‌های متفاوت اشکال گوناگونی از دستیابی به موقعیت اجتماعی و منابع را در اختیار زنان و مردان قرار می‌دهند که از طریق آن شبکه‌های متفاوت، ارتباطات مختلف و اشکال مختلفی از مشارکت اجتماعی شکل می‌گیرد. به عنوان نمونه، نوعی تقسیم و تفکیک جنسیتی در مشاغل صورت گرفته که این مسأله در الگوی ارتباطات دو جنس تأثیر بسزایی خواهد داشت. در اغلب جوامع بین زنان و مردان در دسترسی به منابع و موقعیت‌های استراتژیک و مهم تبعیضاتی دیده می‌شود و همواره این زنان هستند که نابرابری‌ها و تبعیضات علیه آنان انجام می‌گیرد. در نظام قشربندی جنسیتی، همواره زنان در مشاغل خدماتی و با منزلت پایین در جامعه به کارگرفته می‌شوند و از ورود آنان به بسیاری از مشاغل سطح بالا و استراتژیک جلوگیری می‌شود. در مقابل اکثر مناصب و مشاغل رده بالای جامعه، تحت تسلط مردان است و این موجب می‌گردد که زنان و مردان هر کدام به منابع متفاوتی از اطلاعات دستیابی داشته باشند و همچنین تعداد تماس‌ها و ارتباطات آنان متفاوت گردد. تنوع پیوندها و تعداد پیوندها، منابع متفاوت و متنوعی را از جهت انواع حمایت‌ها برای فرد فراهم می‌کند و نظام فرهنگی در هر جامعه‌ای با توجه به ارزش‌ها و هنجارهای موجود در جامعه عملاً در جهت اعمال

ابزاری و حمایتی متنوع و موجود در شبکه؛ نقطه تمرکز تحلیل در آن عبارت است از: اولاً، چگونگی سرمایه‌گذاری افراد در روابط اجتماعی؛ ثانیاً، چگونگی در اختیار گرفتن منابع موجود در این روابط توسط افراد برای کسب سود.

رویکرد تمرکز بر استفاده از سرمایه اجتماعی در سطح گروهی؛ نقطه تمرکز تحلیل در این نوع سرمایه عبارت است از: اولاً، بررسی عناصر و فرآیند تولید و حفظ دارایی جمعی (یعنی چگونه گروهی مشخص سرمایه اجتماعی را به عنوان دارایی جمعی توسعه داده و حفظ می‌کند؟)؛ ثانیاً، چگونگی نقش هنجارها و اعتماد اجتماعی در تولید و حفظ دارایی جمعی. بنابراین، سرمایه اجتماعی (از نظر: بوردیو، کلمن، پاتنام، فوکویاما و ...) در سطح گروهی (شامل: روابط، اعتماد، هنجارها و مشارکت) به صورت یک کالا و دارایی جمعی نمود می‌یابد.

بنابراین، مسأله اصلی رویکرد سرمایه اجتماعی شبکه، روابط است و واحد تشکیل دهنده ساخت جامعه، شبکه‌ها و مجموعه‌ای از اعضای شبکه تعاملی هستند. این رویکرد با مطالعه روابط اجتماعی موجود بین ارتباط بلوک‌های اصلی شبکه مجموعه‌ای از افراد، به تحلیل ساخت اجتماعی می‌پردازد و ضمن اینکه به کل ساخت توجه می‌کند؛ الگوی روابط موجود در داخل ساخت را نیز بررسی می‌کند. بنابراین، نقطه تمرکز این رویکرد این است که به جای توجه و تأکید بر کنشگران و ویژگی‌های فردیشان (به عنوان واحد تحلیل) به ساختار روابط بین این کنشگران توجه می‌شود و پیوندها و روابط (بحث اصلی) به عنوان سرمایه اجتماعی محسوب می‌شوند، زیرا ریشه سرمایه اجتماعی شبکه به ارتباطات و شبکه‌های اجتماعی برمی‌گردد. از اینجاست که منشا بسیاری از تفاوت‌های جنسیتی در سرمایه اجتماعی و

زنان است؛ اما باز هم به علت نفوذ عوامل اجتماعی و الزامات ساختاری در جامعه، تنوع تماس‌ها برای مردان بیشتر فراهم می‌شود تا برای زنان. مراحل متفاوت زندگی افراد و موقعیت‌های متفاوت (به ویژه تحصیلات، ازدواج، بچه داری، تربیت فرزندان، توزیع نامتناسب کار خانگی و روزمزدی) تفاوت‌های شبکه مردان و زنان را بیشتر افزایش می‌دهد و در عین حال با ایجاد مراکز نگهداری، مراقبت و حمایت از بچه‌ها، به زنان (مادران) فرصت برقراری و حفظ تماس با بیرون از قلمرو صمیمی خانواده داده می‌شود و موجب خواهد شد که در الگوی ارتباطات و فعالیت و عضویت ارتباطی آنان تغییراتی ایجاد شود. بر این اساس، تفاوت‌های جنسیتی که به نظر ذاتی می‌آیند، نتیجه یک نظام خود حفظ کننده است و اگر برخی وقایع زندگی (مثلاً: وضع تأهل، بچه داری و وضع استخدامی) کنترل گردد؛ تفاوت‌های جنسیتی شبکه از بین می‌رود یا حداقل کاهش می‌یابد؛ شرایط و رویدادهای متفاوت بر تغییرات در روابط تأثیر می‌گذارد و این چرخه زندگی زنان و مردان و شرایط خاص زندگی زنان است که روابط آنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

بدین ترتیب، به نظر می‌آید در نظریه نهادی تأکید اصلی بر حذف عوامل تخریبگر و فرساینده سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن است؛ و تأکید عمده بر ایجاد عوامل پرورنده سرمایه اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌های اجتماعی (شبکه‌های رسمی و غیررسمی و انواع دارایی‌های اقتصادی شغلی فرهنگی) است. بدیهی است که تخریب سرمایه اجتماعی، بسی آسانتر از ایجاد و پرورش آن است؛ تا هنگامی که عوامل فرساینده سرمایه اجتماعی پابرجاست، از دست عوامل پرورنده آن کار زیادی ساخته نیست. در واقع، سرمایه اجتماعی و بویژه

تبعیضاتی علیه زنان سازمان یافته است و با توجه به موانعی که بر سر راه زنان برای ورود به عرصه اجتماع قرار می‌دهد، آنان را از بسیاری از موقعیت‌ها در جامعه محروم کرده، موجب می‌شود که زنان به زمینه‌های کمتر مهم و حاشیه‌ای جامعه سوق داده شوند و از فعالیت ارتباطی آنان در جامعه کاسته شود. وقتی مردان و زنان به شبکه‌های روابط متفاوتی راه یابند، منابع و حمایت‌های متفاوتی را نیز دریافت می‌کنند؛ در نتیجه سرمایه‌های اجتماعی شان از هم متفاوت گردد. به طوری که تماس و ارتباط با مردان شکل متفاوتی از سرمایه اجتماعی را نسبت به تماس با زنان فراهم می‌کند. این به آن معنی نیست که پیوند و ارتباط با مردان، سرمایه اجتماعی بهتر یا بدتری را فراهم می‌کند؛ بلکه به آن معناست که پیوند با مردان، سرمایه اجتماعی مفیدی را از جهت انواع منابع و حمایت‌هایی که مردان تمایل به داشتن آنها دارند فراهم می‌کند و پیوند با زنان، سرمایه اجتماعی مفیدی را از جهت انواع حمایت‌ها و دارایی‌هایی که زنان تمایل به دارا بودن آن دارند، فراهم می‌نماید. از این رو، در اغلب موارد شبکه‌های مردان و زنان به سوی تمایز جنسیتی پیش می‌رود؛ به طوری که زنان بیشتر با زنان و مردان با مردان در تماس قرار می‌گیرند (تشابه طلبی جنسیتی). اما در برخی موقعیت‌ها در طول دوره زندگی به نوعی این تجانس جنسیتی شبکه‌های فرد (ارتباط مردان با مردان و زنان با زنان) کاهش می‌یابد و نوعی تداخل جنسیتی اتفاق می‌افتد. اگرچه کار (به عنوان عرصه‌ای که از طریق آن زنان و مردان می‌توانند پیوندهای دو جنسیتی شان را گسترش دهند)، فرصت تماس با هر دو جنس را افزایش می‌دهد و تنوع شبکه‌ای را بالا می‌برد؛ و زندگی خانوادگی نیز امکان ارتباط مرد و زن را با افرادی از جنس مخالف خود به وجود می‌آورد و فرصتی برای کنش متقابل مردان و

مشارکت اجتماعی و اعتماد اجتماعی دارایی‌های ارزشمندی هستند که اگر - و تنها اگر - ضمانت شوند، همه بهره خواهند بُرد؛ اگر (به قول رابرت پاتنام، بولینگ تک نفره) همه با هم صادق باشند تا اینکه همه از خیانت هم بترسند و مشارکتشان کاهش یابد. تنها جستجوگر پارسایی می‌تواند با وجود صادق بودن خود، در مواجهه مداوم با عدم صداقت، آسوده باشد (R. Putnam, Bowling Alone, 2000 : 135).

لذا به نظر می‌رسد جایگاه و نقش نظریه نهادی، در تأمین شرط اگر و تنها اگر، این است که اگر سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن (اعتماد اجتماعی و مشارکت اجتماعی) تضمین نشود؛ سخن گفتن از هنجارها، شبکه‌ها و روابط موجب انسجام اجتماعی، جایگاهی ندارد. بدیهی است تضمین کننده سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن نظم نهادی جامعه است، اما آن نوع سرمایه اجتماعی که باید توسط نظم نهادی تضمین گردد، بسیار مهمتر و بنیادی‌تر از سرمایه اجتماعی است که در شبکه‌های اجتماعی به وجود می‌آید. از آنجا که در مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی یک رابطه سه قسمتی است (اعتماد کننده و مشارکت کننده، اعتماد شونده و مشارکت شونده، موضوع اعتماد و موضوع مشارکت)؛ اعتماد و مشارکت در شرایطی که نظم نهادی کارآمدی وجود ندارد T بسیار حیاتی‌تر از موضوع اعتماد و مشارکت در شرایط نسبتاً با ثبات است. مثلاً (به قول هاردین) در حالت اول، افراد نگران آنند که شهروندان دیگر بدون ترس از پیگیری قانون، زمین ملکی شان را تصاحب کنند؛ اما در حالت دوم، دغدغه افراد این است که اگر در غیبت همکارشان از اداره، کارهایشان را انجام دهند، آیا آنان نیز جبران خواهند کرد (Hardin, 2006 : 23)؟ بنابراین، در جوامعی که مردم می‌توانند مطمئن باشند که مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی مورد سوءاستفاده قرار نمی‌گیرد

(بلکه جبران می‌شود) احتمال زیادتری برای انجام معاملات و مبادلات در شبکه‌های اجتماعی وجود دارد؛ و این حصول اطمینان جز با نهادینه کردن فقدان اعتماد و مشارکت در ساختار نظام سیاسی از طریق اصول دموکراسی ممکن نیست (رابرت پاتنام، ۱۳۸۰: ۲۹۵). بدین ترتیب، در بین عواملی که به وجود آورنده زمینه ساختاری مولد سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن هستند، می‌توان بر ساختار نظام سیاسی تمرکز کرد؛ زیرا نظم دموکراتیک قدرت عظیمی در خلق سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن دارند. البته (به قول پیتر زتومکا) این امر واجد مکانیزمی متناقض است؛ بدین صورت که فرهنگ مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی کاملاً منوط به نهادینه شدن فقدان اعتماد و مشارکت در ساختار دموکراسی است؛ زیرا بسیاری از اصول سازنده نظم دموکراتیک، نهادینه شدن فقدان اعتماد و مشارکت را پیش فرض می‌گیرند؛ و این نهادینگی فقدان اعتماد و مشارکت، پشتوانه محکمی برای زنان و مردانی است که برای اعتماد و مشارکت کردن آماده خطرپذیری هستند. پس هر چه فقدان اعتماد و مشارکت نهادی بیشتر باشد، اعتماد و مشارکت خودانگیخته هم بیشتر است و این همان پارادوکس دموکراسی است (P. Sztompka, 2002 : 16-19).

بنابراین، به نظر می‌رسد قابلیت و استعداد سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن را نمی‌توان صرفاً و مستقیماً از طریق سیاست گذاری‌ها به وجود آورد؛ بلکه به طور غیرمستقیم باید زنان و مردان را در شبکه‌های اجتماعی موجود در گروه‌ها و نهادهای اجتماعی پاسخگو کرد و هزینه‌های خیانت به اعتماد و پاداش مشارکت را افزایش داد. از این‌رو، بهترین راهکار، ایجاد دموکراسی و تضمین کارکرد عملی آن

مناسب و کارا نیست؛ نابرابری و تبعیض (اعم از: نژادی، قومی، طبقاتی، دینی، جنسیتی و ...) در رابطه با شبکه های اجتماعی فراگیر شده و زنان و مردان احساس امنیت اجتماعی نمی کنند؛ زیرا، به عقیده زنان و مردان در صورت خیانت به میزان اعتماد و سهم مشارکت، می توان به راحتی از چنگ قانون گریخت و از این رو، ضرری متوجه هنجارشکنان نمی گردد؛ پس نمی توان به کسی اعتماد و با کسی مشارکت کرد (Hardin, 2003: 82-83). لذا اگر شبکه های اجتماعی کارآمد بتوانند با اعمال درست هنجارهای ارزشمند و قانونی، خوی گرگ صفتانه انسان ها را کنترل کنند و زنان و مردان ضمن مشارکت اجتماعی، از فقدان اعتماد و عدم امنیت اجتماعی حاصل از احتمال آسیب دیدن از هنجارشکنان و قانون شکنان خلاصی یابند؛ زمینه مناسبی فراهم می شود که در آن گسترش شبکه های اجتماعی می تواند موجب شکوفایی مؤلفه های سرمایه اجتماعی و خوی انسان دوستانه زنان و مردان در گروه های اجتماعی گردد.

منابع

- ۱- اینگلهارت، رونالد. (۱۳۸۴). تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی، مترجم: مریم وتر، تهران: کویر.
- ۲- بارنز، بکر. (۱۳۷۰). تاریخ اندیشه اجتماعی، جواد یوسفیان و علی اصغر مجیدی، تهران: امیرکبیر.
- ۳- بیکر، ترز. (۱۳۷۷). نحوه انجام تحقیقات اجتماعی، هوشنگ نائی، تهران: روش.
- ۴- پاتنام، روبرت. (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت های مدنی، محمد تقی دلفروز، تهران: غدیر.
- ۵- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵). جامعه شناسی نظم، تهران: نی.

در بین زنان و مردان است. درواقع، دموکراسی از دو سو بر مؤلفه های سرمایه اجتماعی اثر می گذارد:

۱. از طرف اعتماد شونده ها و مشارکت شونده ها؛ افزایش پاسخگویی زنان و مردان و علاقه آنها به مورد اعتماد و مشارکت واقع شدن در شبکه های اجتماعی موجود در گروه های اجتماعی؛
۲. از طرف اعتماد کننده ها و مشارکت کنندگان؛ با تمهید تضمین در برابر خیانت کنندگان با افزایش آمادگی خطرپذیری زنان و مردان جهت اعتماد و مشارکت در شبکه های اجتماعی موجود در گروه های اجتماعی.

بنابراین (به قول پیتر زتومکا) شبکه های اجتماعی دموکراتیک (P. Sztompka, 2002: 24-25) اثرات دوگانه (Double Effects) آموزنده در رابطه با مؤلفه های سرمایه اجتماعی دارند. درواقع (به قول رزستین، استول: نظریه نهادی و نظریه انتخاب عقلانی) اگر زنان و مردان بدانند که شبکه های اجتماعی به طور منصفانه و کارآمد عمل می کنند، می توانند باور کنند که شانس فرار افراد خائن (غیرقابل اعتماد و غیرقابل مشارکت) از چنگال قانون کم است؛ در نتیجه زنان و مردان به این نتیجه می رسند که مردم دلیل خوبی برای اجتناب از این گونه رفتارها دارند و بنابراین، تمامی آحاد مردم (بدون در نظر گرفتن تفاوت های: نژادی، قومی، طبقاتی، دینی، جنسیتی و ...) سرمایه اجتماعی هستند (Rothstein & Stolle, 16-17: 2008). لذا زنان و مردان اعتماد کننده و مشارکت کننده، منافع طرف مقابل را در وفاداری به اعتماد و سهم مشارکت خود لحاظ کرده و بدین ترتیب سرمایه اجتماعی مبتنی بر منفعت لحاظ شده (Encapsulated Interest) طرف مقابل حفظ می گردد. لذا (به قول هاردین، نظریه پرداز اعتماد در رهیافت انتخاب عقلانی) در اوضاعی که عملکرد نهادی

- ۱۳ کوپر، هریس. (۱۳۷۹). پژوهش ترکیبی، محمدعلی حمید رفیعی. تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۱۴ گولد، جولیوس و ویلیام، کولب. (۱۳۷۶)، فرهنگ علوم اجتماعی. محمد جواد زاهدی مازندرانی، تهران: مازیار.
- ۱۵ گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۳). جامعه‌شناسی، منوچهر صبوری، تهران: نشرنی.
- ۱۶ مارشال، کاترین و راسمن، گرچن. (۱۳۷۷). روش تحقیق کیفی، علی پارسانیان و محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ۱۷ فهرست سایت‌های اینترنتی مورد استفاده: [WWW.sid.ir](http://www.sid.ir) ۱۸
- ۱۹ <http://www.sci->
- ۲۰ <http://www.etemaad.com/Released/>
- ۲۱ MichaelB@Meta-Analysis.com
- ۶- دلاور، علی. (۱۳۸۰). مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی، تهران: رشد.
- ۷- دو توکویل، آلکسی. (۱۳۸۳) تحلیل دموکراسی در آمریکا. رحمت‌الله مقدم مراغه‌ای، تهران: علمی و فرهنگی.
- ۸- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۸) آنومی یا آشفتگی اجتماعی (پژوهشی در زمینه پتانسیل آنومی در تهران)، تهران: سروش.
- ۹- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۰). درآمدی بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی، تهران: کیهان.
- ۱۰ هیلورمن، دیوید. (۱۳۸۱). روش تحقیق کیفی در جامعه‌شناسی، محسن ثلاثی، تهران: تبیان.
- ۱۱ صدفی، ذبیح‌اله و بابائی، سکینه. (۱۳۸۲). تکنیک‌های خاص تحقیق (با تکیه بر SPSS)، چ دوم، تهران: ورجاوند.
- ۱۲ فیروزآبادی، سید احمد. (۱۳۸۴). نقد و معرفی کتاب بولینگ تک نفره، جامعه‌شناسی ایران، ش ۲.

جداول مربوط به پژوهش‌ها جهت فراتحلیل و جداول خروجی روش فراتحلیل :

جدول پژوهش‌های انجام شده (پایان نامه / طرح پژوهشی) در حوزه سرمایه اجتماعی

پژوهشگر	سال	مقطع / رشته	دانشگاه	استاد راهنما	جامعه آماری	جمعیت نمونه
اکبری ، امین	۱۳۸۳	ارشد جامعه شناسی	تهران		سنقر	۲۷۲ نفر
امیری ، میثم	۱۳۸۳	ارشد اقتصاد	تهران	تیمور رحمانی		۱۴۳ نفر
اونق ، محمد	۱۳۸۴	ارشد برنامه ریزی	تهران			۲۶۳ نفر
ایمانی جاجرمی، حسین	۱۳۸۴	ارشد جامعه شناسی	تهران	احمد فیروزآبادی	تهران	۱۷۵۹ نفر
باقری ، لیلا	۱۳۸۵	ارشد جامعه شناسی	تهران	فاطمه جواهری	تهران	۴۰۰ نفر
برغمدی ، هادی	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	آزاد اسلامی	حبیب اله آقابخشی	تهران	۳۸۰ نفر
پارسا پژوه، سپیده	۱۳۸۱	ارشد مردم شناسی	تهران	ناصر فکوهی		۳۱۰ نفر
تاتار، عبدالعزیز	۱۳۸۴	ارشد علوم ارتباطات	تهران	مهدی منتظر قائم		۴۰۹ نفر
حجتی کرمانی، فرشته	۱۳۸۵	ارشد توسعه روستائی	تربیت مدرس	ژاله شادی طلب	ورامین	۳۹۱ نفر
حسینی، امیر حسین	۱۳۸۴	ارشد علوم اقتصادی	مازندران	زهرا علمی	ایران	۶۵۰۰۰ نفر
حیدری، امیر ارسلان	۱۳۸۷	ارشد جامعه شناسی	پیام نور	محمد جواد زاهدی	قزوین	۳۶۱ نفر
ذکائی، محمد سعید	۱۳۷۱	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی		تهران	۱۸۲ نفر
روشنفکر، پیام	۱۳۸۵	ارشد برنامه ریزی	علامه طباطبائی	محمد سعید ذکائی	تهران	۸۶ نفر
ساعی مهر، منیره	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تبریز	۳۴۸ نفر
سمیعی، زهره	۱۳۷۹	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء		تهران	۱۰۹ نفر
شاه حسینی، ماهرو	۱۳۸۲	ارشد جامعه شناسی	آزاد اسلامی		تهران	۱۷۵ نفر
صالحی هیکوئی، مریم	۱۳۸۴	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تهران	۳۲۰ نفر
صالحی هیکوئی، مریم	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تهران	۳۲۰ نفر
صفدری، سلمان	۱۳۷۴	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی		تهران	۳۰۰ نفر
طاهری، حمید	۱۳۸۲	ارشد جامعه شناسی	تهران			۸۳۶ نفر
گودرزی، محسن	۱۳۸۴	ارشد جامعه شناسی	تهران	محمد جواد غلامرضا کاشی	ایران	۵۱۹ نفر
مبارکی، محمد	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی	مسعود چلبی	تهران	۳۲۰ نفر
مقدس، علی اصغر	۱۳۸۵	ارشد جامعه شناسی	تربیت مدرس	بیژن خواجه نوری	آباده	۵۰۰ نفر
ملاحسنی، حسین	۱۳۸۱	ارشد جامعه شناسی	تربیت مدرس		گنبد کاووس	۳۱۹ نفر

۶۳۰	میرزاخانی، ا	۱۳۸۰	ارشد جامعه‌شناسی	تبریز		
	نفر					
	نوبدپناه، منیژه	۱۳۸۳	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	باقر ساروخانی	تهران ۴۹۱ نفر
	بی‌نیاز، علی	۱۳۸۱	دکترای اقتصاد	تهران	محمود متوسلی	۱۳۹۹ نفر
	رفعت‌جاه، مریم	۱۳۸۲	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	باقر ساروخانی	تهران ۱۳۸۷ نفر
	فیروزآبادی، سیداحمد	۱۳۸۴	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	محمدجواد ناطق‌پور	تهران ۱۷۵۹ نفر
	مرادی، گلمراد	۱۳۸۵	دکترای جامعه‌شناسی	علامه طباطبائی	عبدالعلی لهستانی زاده	کرمانشاه ۱۶۰۰ نفر
	ملکی سعیدآبادی، امیر	۱۳۸۴	دکترای علوم سیاسی	تربیت مدرس	مریم شریفیان ثانی	۱۱۱۰ نفر
	موسوی، میرطاهر	۱۳۸۴	دکترای جامعه‌شناسی	علامه طباطبائی	محمد عبدالهی	ایران ۱۲۰۰۰ نفر
	موسوی خامنه، مرضیه	۱۳۸۲	دکترای جامعه‌شناسی	تهران		۱۳۰۵ نفر
	ورمزیار، مهدی	۱۳۸۷	دکترای جامعه‌شناسی	علامه طباطبائی	اکبرعلیوردی نیا	۱۶۴۰ نفر
	کمالی، افسانه	۱۳۸۱	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تقی آزاد ارمکی	ایران ۸۲۰۶ نفر
	حسینی، فریده	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	محمدامین قانع‌راد	تهران ۳۷۵ نفر
	ورمزیار، مهدی	۱۳۸۷	دکترای جامعه‌شناسی	علامه طباطبائی	اکبرعلیوردی نیا	۱۶۴۰ نفر
	ساعی مهر، منیره	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تبریز ۳۴۸ نفر
	صالحی هیکوئی، مریم	۱۳۸۴	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تهران ۳۲۰ نفر
	مرجائی، سیدهادی	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران		تهران ۱۰۹۶ نفر
	محسنی، منوچهر	۱۳۷۴	دکترای جامعه‌شناسی	تهران		تهران ۳۹۶ نفر

جدول پژوهش های انجام شده (پایان نامه / طرح پژوهشی) در حوزه اعتماد اجتماعی

پژوهشگر	سال	مقطع / رشته	دانشگاه	استاد راهنما	جامعه آماری	جمعیت نمونه
۱. اجاقلو، سجاد	۱۳۸۳	ارشد جامعه شناسی	پیام نور	محمدجواد زاهدی	زنجان	۳۸۰ نفر
۲. ادهمی، جمال	۱۳۸۶	ارشد جامعه شناسی	تربیت معلم			۵۵۵ نفر
۳. اسکندری، لاله	۱۳۸۸	ارشد مطالعات زنان	الزهراء	افسانه کمالی	تهران	۲۹۰ نفر
۴. امیرکافی، مهدی	۱۳۷۴	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی		تهران	۲۱۰ نفر
۵. انعام، راحله	۱۳۸۰	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء		شهریار	۴۰۱ نفر
۶. پورمحمدی، علی	۱۳۷۹	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی		تهران	۶۰۰ نفر
۷. جعفری، شیرین	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء		تهران	۷۳۸ نفر
۸. جهانگیری، پرویز	۱۳۸۷	ارشد جامعه شناسی	تربیت مدرس	سعید معیدفر	ارومیه	۴۸۱ نفر
۹. دربندی، علیرضا	۱۳۸۵	ارشد جامعه شناسی	تربیت مدرس	سعید معیدفر	تهران	۳۰۰ نفر
۱۰. سلمانی پور، رضا	۱۳۸۷	ارشد مدیریت فرهنگی	آزاد اسلامی	اسماعیل کاوسی	تهران	۱۶۴ نفر
۱۱. شاهرخی، احسان	۱۳۸۵	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید باهنر	سعیده گروسی	تهران	۸۸ نفر
۱۲. صدفی، ذبیح اله	۱۳۸۰	ارشد پژوهش اجتماعی	شهید بهشتی	محمدصادق مهدوی	زنجان	۴۹۰ نفر
۱۳. عباس زاده، محمد	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تبریز		تبریز	۲۴۸ نفر
۱۴. کاظمی جغتاپ، حجت	۱۳۸۱	ارشد پژوهش اجتماعی	تبریز			۳۹۹ نفر
۱۵. گلابی، فاطمه آذربایجان شرقی	۱۳۸۳	ارشد جامعه شناسی		تهران	محمدجواد ناطق پور	۲۰۷ نفر
۱۶. گلدی آشور، محمد	۱۳۸۵	ارشد جامعه شناسی	آزاد اسلامی		گنبد کاووس	۸۹۱ نفر
۱۷. محمدی شکیب، عباس	۱۳۷۵	ارشد جامعه شناسی	علامه طباطبائی		تهران	۹۶۱ نفر
۱۸. ملکی زاده، اکبر	۱۳۷۴	ارشد علوم سیاسی	امام صادق			۴۸۲ نفر
۱۹. نوپور، فضا	۱۳۸۶	ارشد جامعه شناسی	تهران		تهران	۴۱۱ نفر
۲۰. قدرتی، حسین	۱۳۸۷	دکترای جامعه شناسی	شیراز	محمدکریم منصوریان	سبزوار	۶۰۰ نفر
۲۱. قدیمی، مهدی	۱۳۸۴	دکترای جامعه شناسی	آزاد اسلامی		زنجان	۴۵۰ نفر
۲۲. کمالی، افسانه	۱۳۸۱	دکترای جامعه شناسی	تهران	تقی آزاد ارمکی	ایران	۸۲۰۶ نفر
۲۳. شیرعلی، اسماعیل	۱۳۸۸	دکترای جامعه شناسی	تهران	علیرضا محسنی تبریزی	آلمان	۳۶۹ نفر
۲۴. امیری، میثم	۱۳۸۶	دکترای اقتصاد	تهران	تیمور رحمانی		۵۰۴ نفر
۲۵. هادوی، حسین	۱۳۸۳	دکترای علوم سیاسی	تربیت مدرس	علیرضا حسینی		۳۸۱ نفر
۲۶. صالحی هیکوئی، مریم	۱۳۸۴	ارشد پژوهش اجتماعی	الزهراء	سوسن باستانی	تهران	۳۲۰ نفر
۲۷. کمالی، افسانه	۱۳۸۱	دکترای جامعه شناسی	تهران	تقی آزاد ارمکی	ایران	۸۲۰۶ نفر
۲۸. محسنی، منوچهر	۱۳۷۴	دکترای جامعه شناسی	تهران		تهران	۳۹۶ نفر

جدول پژوهش‌های انجام شده (پایان نامه/ طرح پژوهشی) در حوزه مشارکت اجتماعی

پژوهشگر	سال	مقطع/ رشته	دانشگاه	استاد راهنما	جامعه آماری	جمعیت نمونه
۱. احمدآقایی، جعفر	۱۳۸۱	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تهران	پیرانشهر	۴۷۰ نفر
۲. امیرپناهی، محمد	۱۳۸۴	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	باقر ساروخانی	تهران	۳۹۱ نفر
۳. بیات، فربرز	۱۳۷۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	شهید بهشتی	تهران	۲۰۱ نفر
۴. پرچمی، داوود	۱۳۷۴	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	شهید بهشتی	تهران	۳۸۲ نفر
۵. حاجی ابراهیمزاده، تبسم	۱۳۸۳	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تهران	۶۰۳ نفر
۶. حسنی، محمدحسین	۱۳۸۲	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	علامه طباطبائی	محمد عبداللهی	۶۹۵ نفر
۷. حسینی، فریده	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	الزهراء	محمدامین قانع‌راد	تهران ۳۷۵ نفر
۸. رنجبر، رقیه	۱۳۷۶	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تهران	۵۰۹ نفر
۹. صادقی، مریم	۱۳۸۶	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	الزهراء	خدیجه سفیری	۱۴۸ نفر
۱۰. صفری شالی، رضا	۱۳۸۷	ارشد توسعه	تهران	تهران	زنجان	۵۰۰ نفر
۱۱. عظیمی، لیلا	۱۳۸۰	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	شیراز	شیراز	۵۹۱ نفر
۱۲. عظیمی هاشمی، مزگان	۱۳۷۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	شهید بهشتی	تهران	۲۱۲ نفر
۱۳. عنبری، موسی	۱۳۷۸	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تهران	۴۷۳ نفر
۱۴. کوثری، مسعود	۱۳۷۵	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تربیت مدرس	خراسان	۱۳۲ نفر
۱۵. محمودیان، حسین	۱۳۷۰	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تربیت مدرس	تهران	۶۰ نفر
۱۶. نیازی، محسن	۱۳۸۱	ارشد جامعه‌شناسی	تهران	تهران	فریدون وحیدا	۸۹ نفر
۱۷. یوسفی، افسانه	۱۳۸۲	ارشد توسعه	تهران	تهران	منصور وثوقی	میان‌ه ۱۵۷ نفر
۱۸. غفاری، غلامرضا	۱۳۸۰	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تهران	مصطفی ازکیا	کاشان ۱۴۳۸ نفر
۱۹. غفاری، غلامرضا	۱۳۸۳	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تهران	علیرضا دهقان	تهران ۱۷۰۳ نفر
۲۰. یزدان پناه، لیلی	۱۳۸۲	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	علامه طباطبائی	تهران	۱۹۴۲ نفر
۲۱. موسوی خامنه، مرضیه	۱۳۸۲	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تهران	۱۳۰۵ نفر
۲۲. محسنی، منوچهر	۱۳۷۴	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تهران	۳۹۶ نفر
۲۳. چابکی، ام البنین	۱۳۸۲	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	تهران	تهران	۷۲۹ نفر
۲۴. کمالی، افسانه	۱۳۸۱	دکترای جامعه‌شناسی	تهران	تهران	تقی آزاد ارمکی	ایران ۸۲۰۶ نفر
۲۵. مرجانی، سیدهادی	۱۳۸۳	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	تهران	تهران	۱۰۹۶ نفر
۲۶. چابکی، ام البنین	۱۳۸۲	ارشد پژوهش اجتماعی	تهران	تهران	تهران	۷۲۹ نفر

جدول یافته های فرا تحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب شدت اثر

در رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study Name	Correlation (r)	Sample Size	Effect Direction	Correlation (r)	Standard Error	Fisher's Z	Standard Error
01	0.120	272	Positive	0.120+	0.060	0.121+	0.061
02	0.010	143	Positive	0.010+	0.085	0.010+	0.085
03	0.110	263	Negative	0.110-	0.061	0.110-	0.062
04	0.140	1759	Negative	0.140-	0.023	0.141-	0.024
05	0.020	400	Positive	0.020+	0.050	0.020+	0.050
06	0.270	380	Negative	0.270-	0.048	0.277-	0.052
07	0.060	310	Positive	0.060+	0.057	0.060+	0.057
08	0.010	391	Negative	0.010-	0.051	0.010-	0.051
09	0.150	409	Negative	0.150-	0.049	0.151-	0.050
10	0.420	65000	Negative	0.420-	0.003	0.448-	0.004
11	0.000	361	Positive	0.000+	0.053	0.000+	0.053
12	0.080	182	Positive	0.080+	0.047	0.080+	0.075
13	0.910	86	Positive	0.910+	0.019	1.528+	0.110
14	0.310	348	Negative	0.310-	0.049	0.321-	0.054
15	0.650	109	Positive	0.650+	0.056	0.775+	0.097
16	0.090	175	Positive	0.090+	0.076	0.090+	0.076
17	0.030	320	Positive	0.030+	0.056	0.030+	0.056
18	0.180	320	Positive	0.180+	0.054	0.182+	0.056
19	0.130	300	Positive	0.130+	0.057	0.131+	0.058
20	0.150	836	Positive	0.150+	0.034	0.151+	0.035
21	0.020	519	Negative	0.020-	0.044	0.020-	0.044
22	0.110	320	Positive	0.110+	0.055	0.110+	0.056
23	0.710	500	Positive	0.710+	0.022	0.887+	0.045

24	0.080	319	Positive	0.080+	0.056	0.080+	0.056
25	0.010	630	Positive	0.010+	0.040	0.010+	0.040
26	0.160	491	Negative	0.160-	0.044	0.161-	0.045
27	0.000	1399	Negative	0.000-	0.027	0.000-	0.027
28	0.110	1387	Positive	0.110+	0.027	0.110+	0.027
29	0.090	1759	Positive	0.090+	0.024	0.090+	0.024
30	0.170	1600	Negative	0.170-	0.024	0.172-	0.025
31	0.060	1110	Positive	0.060+	0.030	0.060+	0.030
32	0.460	12000	Positive	0.460+	0.007	0.497+	0.009
33	0.050	1305	Positive	0.050+	0.028	0.050+	0.028
34	0.040	1640	Positive	0.040+	0.025	0.040+	0.025
35	0.090	8206	Positive	0.090+	0.011	0.090+	0.011
36	0.360	375	Positive	0.360+	0.045	0.377+	0.052
37	0.920	1640	Positive	0.920+	0.004	1.589+	0.025
38	0.510	384	Positive	0.510+	0.040	0.563+	0.054
39	0.630	320	Positive	0.630+	0.034	0.741+	0.056
40	0.490	1097	Positive	0.490+	0.023	0.536+	0.030
41	0.370	396	Positive	0.370+	0.044	0.388+	0.050

جدول نتایج فرا تحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب احتمالات

در رابطه بین جنسیت با سرمایه اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study	Correlation (r)	Lower	Upper	Z	P
Name		Limit	Limit	Value	Value
01	0.120+	+0.001	+0.236	1.978	0.048
02	0.010+	0.154-	+0.174	0.118	0.906
03	0.110-	0.228-	+0.011	1.781-	0.075
04	0.140-	0.186-	-0.094	5.905	0.000
05	0.020+	-0.078	+0.118	0.399	0.690
06	0.270-	0.361-	0.174-	5.376-	0.000
07	0.060+	-0.052	+0.170	1.053	0.293
08	0.010-	0.109-	+0.089	0.197-	0.844
09	0.150-	0.243-	0.050-	3.045-	0.002
10	0.420-	0.426-	0.414-	114.137-	0.000
11	0.000+	0.103-	+0.103	0.000	1.000
12	0.080+	-0.066	+0.223	1.073	0.283
13	0.910+	+0.865	+0.941	13.916	0.000
14	0.310-	0.402-	0.212-	5.954-	0.000
15	0.650+	+0.526	+0.747	7.982	0.000
16	0.090+	-0.059	+0.235	1.184	0.237
17	0.030+	-0.080	+0.139	0.534	0.593
18	0.180+	+0.072	+0.284	3.240	0.001
19	0.130+	+0.017	+0.240	2.253	0.024
20	0.150+	+0.083	+0.216	4.362	0.000
21	0.020-	0.106-	+0.066	0.454-	0.650
22	0.110+	+0.000	+0.217	1.966	0.049

23	0.710+	+0.664	+0.751	19.778	0.000
24	0.080+	-0.030	+0.188	1.425	0.154
25	0.010+	-0.068	+0.088	0.250	0.802
26	0.160-	0.245-	-0.073	3.565-	0.000
27	0.000-	0.052-	+0.052	0.000	1.000
28	0.110+	+0.058	+0.162	4.109	0.000
29	0.090+	+0.043	+0.136	3.782	0.000
30	0.170-	0.217-	0.122-	6.860-	0.000
31	0.060+	+0.001	+0.118	1.999	0.046
32	0.460+	+0.446	+0.474	54.471	0.000
33	0.050+	-0.004	+0.104	1.806	0.071
34	0.040+	-0.008	+0.088	1.619	0.105
35	0.090+	+0.068	+0.111	8.173	0.000
36	0.360+	+0.269	+0.445	7.269	0.000
37	0.920+	+0.912	+0.927	64.292	0.000
38	0.510+	+0.428	+0.584	10.452	0.000
39	0.630+	+0.559	+0.692	13.201	0.000
40	0.490+	+0.444	+0.534	17.731	0.000
41	0.370+	+0.282	+0.452	7.700	0.000
Fixed	0.161-	0.167-	0.156-	53.933-	0.000
Random	0.182+	+0.023	+0.332	2.237	0.025

جدول یافته های فراتحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب شدت اثر

در رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study Name	Correlation (r)	Sample Size	Effect Direction	Correlation (r)	Standard Error	Fisher's Z	Standard Error
01	0.120	380	Positive	0.120+	0.051	0.121+	0.052
02	0.120	555	Positive	0.120+	0.042	0.121+	0.043
03	0.030	290	Positive	0.030+	0.059	0.030+	0.059
04	0.290	210	Positive	0.290+	0.064	0.299+	0.070
05	0.090	401	Positive	0.090+	0.050	0.090+	0.050
06	0.130	600	Positive	0.130+	0.040	0.131+	0.041
07	0.110	738	Positive	0.110+	0.036	0.110+	0.037
08	0.010	481	Positive	0.010+	0.046	0.010+	0.046
09	0.120	300	Negative	0.120-	0.057	0.121-	0.058
10	0.000	164	Positive	0.000+	0.079	0.000+	0.079
11	0.090	88	Positive	0.090+	0.108	0.090+	0.108
12	0.130	490	Positive	0.130+	0.045	0.131+	0.045
13	0.100	248	Positive	0.100+	0.063	0.100+	0.064
14	0.010	399	Positive	0.010+	0.050	0.010+	0.050
15	0.040	207	Positive	0.040+	0.070	0.040+	0.070
16	0.080	891	Positive	0.080+	0.033	0.080+	0.034
17	0.130	961	Positive	0.130+	0.032	0.131+	0.032
18	0.100	482	Positive	0.100+	0.045	0.100+	0.046
19	0.110	411	Negative	0.110-	0.049	0.110-	0.050
20	0.090	600	Positive	0.090+	0.041	0.090+	0.041
21	0.360	450	Positive	0.360+	0.041	0.377+	0.047
22	0.060	8206	Positive	0.060+	0.011	0.060+	0.011
23	0.070	369	Positive	0.070+	0.052	0.070+	0.052
24	0.060	504	Positive	0.060+	0.045	0.060+	0.045
25	0.050	381	Negative	0.050-	0.051	0.050-	0.051
26	0.080	320	Positive	0.080+	0.056	0.080+	0.056
27	0.290	8206	Negative	0.290-	0.010	0.299-	0.011
28	0.490	396	Negative	0.490-	0.038	0.536-	0.050

جدول نتایج فراتحلیل فرضیه‌های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب احتمالات

در رابطه بین جنسیت با اعتماد اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study Name	Correlation (r)	Lower	Upper	Z	P
		Limit	Limit	Value	Value
01	0.120+	+0.020	+0.218	2.341	0.019
02	0.120+	+0.037	+0.201	2.833	0.005
03	0.030+	-0.085	+0.145	0.508	0.611
04	0.290+	+0.161	+0.409	4.296	0.000
05	0.090+	-0.008	+0.186	1.800	0.072
06	0.130+	+0.050	+0.208	3.194	0.001
07	0.110+	+0.038	+0.181	2.994	0.003
08	0.010+	-0.079	+0.099	0.219	0.827
09	0.120-	0.230-	-0.007	2.078-	0.038
10	0.000+	0.153-	+0.153	0.000	1.000
11	0.090+	0.122-	+0.294	0.832	0.405
12	0.130+	+0.042	+0.216	2.885	0.004
13	0.100+	-0.025	+0.222	1.570	0.116
14	0.010+	-0.088	+0.108	0.199	0.842
15	0.040+	-0.097	+0.175	0.572	0.568
16	0.080+	+0.014	+0.145	2.389	0.017
17	0.130+	+0.067	+0.192	4.057	0.000
18	0.100+	+0.011	+0.188	2.196	0.028
19	0.110-	0.205-	-0.013	2.231-	0.026
20	0.090+	+0.010	+0.169	2.205	0.027
21	0.360+	+0.277	+0.438	7.968	0.000
22	0.060+	+0.038	+0.082	5.441	0.000
23	0.070+	-0.032	+0.171	1.341	0.180
24	0.060+	-0.027	+0.147	1.345	0.179
25	0.050-	0.572-	0.421-	10.680-	0.000
26	0.080+	-0.030	+0.188	1.427	0.153
27	0.290-	0.310-	0.270-	27.041-	0.000
28	0.490-	0.561-	0.411-	10.627-	0.000
Fixed	0.051-	-0.063	-0.039	8.523-	0.000
Random	0.025+	-0.058	+0.107	0.589	0.556

جدول یافته های فراتحلیل فرضیه های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب شدت اثر

در رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study Name	Correlation (r)	Sample Size	Effect Direction	Correlation (r)	Standard Error	Fisher's Z	Standard Error
01	0.090	470	Positive	0.090+	0.046	0.090+	0.046
02	0.110	391	Positive	0.110+	0.050	0.110+	0.051
03	0.190	201	Negative	0.190-	0.069	0.192-	0.071
04	0.030	382	Positive	0.030+	0.051	0.030+	0.051
05	0.000	603	Positive	0.000+	0.041	0.000+	0.041
06	0.040	695	Positive	0.040+	0.038	0.040+	0.038
07	0.660	375	Positive	0.660+	0.029	0.793+	0.052
08	0.100	509	Negative	0.100-	0.044	0.100-	0.044
09	0.120	148	Positive	0.120+	0.082	0.121+	0.083
10	0.030	500	Positive	0.030+	0.045	0.030+	0.045
11	0.090	591	Negative	0.090-	0.041	-0.090	0.041
12	0.100	212	Positive	0.100+	0.068	0.100+	0.069
13	0.000	473	Positive	0.000+	0.046	0.000+	0.046
14	0.020	132	Positive	0.020+	0.088	0.020+	0.088
15	0.040	60	Positive	0.040+	0.132	0.040+	0.132
16	0.090	89	Positive	0.090+	0.107	0.090+	0.108
17	0.110	157	Positive	0.110+	0.080	0.110+	0.081
18	0.000	1438	Negative	0.000+	0.026	0.000+	0.026
19	0.020	1703	Positive	0.020+	0.024	0.020+	0.024
20	0.010	1942	Positive	0.010+	0.023	0.010+	0.023
21	0.620	1305	Negative	0.620-	0.017	0.725-	0.028
22	0.360	396	Negative	0.360-	0.044	0.377-	0.050
23	0.710	729	Negative	0.710-	0.018	0.887-	0.037
24	0.480	8206	Positive	0.480+	0.008	0.523+	0.011
25	0.790	1097	Positive	0.790+	0.011	1.071+	0.030
26	0.450	729	Positive	0.450+	0.030	0.485+	0.037

جدول نتایج فراتحلیل فرضیه‌های تحقیقات انجام شده به روش ترکیب احتمالات

در رابطه بین جنسیت با مشارکت اجتماعی (Statistics for Each Study)

Study	Correlation (r)	Lower	Upper	Z	P
Name		Limit	Limit	Value	Value
01	0.090+	-0.000	+0.179	1.950	0.051
02	0.110+	+0.011	+0.207	2.176	0.030
03	0.190-	0.320-	-0.053	2.706-	0.007
04	0.030+	-0.071	+0.130	0.584	0.559
05	0.000+	-0.080	+0.080	0.000	1.000
06	0.040+	-0.034	+0.114	1.053	0.292
07	0.660+	+0.599	+0.714	15.291	0.000
08	0.100-	0.185-	-0.013	2.257-	0.024
09	0.120+	-0.042	+0.276	1.452	0.147
10	0.030+	-0.058	+0.117	0.669	0.503
11	0.090-	0.169-	-0.009	2.188-	0.029
12	0.100+	-0.035	+0.232	1.451	0.147
13	0.000+	-0.090	+0.090	0.000	1.000
14	0.020+	0.151-	+0.190	0.227	0.820
15	0.040+	0.216-	+0.291	0.302	0.763
16	0.090+	0.121-	+0.293	0.837	0.403
17	0.110+	-0.047	+0.262	1.371	0.170
18	0.000+	-0.052	+0.052	0.000	1.000
19	0.020+	-0.028	+0.067	0.825	0.410
20	0.010+	-0.034	+0.054	0.440	0.660
21	0.620-	0.652-	0.585-	26.161-	0.000
22	0.360-	0.443-	0.271-	7.471-	0.000
23	0.710-	0.744-	0.672-	23.905-	0.000
24	0.480+	+0.463	+0.496	47.367	0.000
25	0.790+	+0.767	+0.811	35.438	0.000
26	0.450+	+0.390	+0.506	13.060	0.000
Fixed	0.189+	+0.177	+0.201	29.327	0.000
Random	0.050+	0.130-	+0.228	0.546	0.585